

Vilniaus universitetas

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

POLITIKOS MOKSLŲ BAKALAURO PROGRAMA

GABRIELĖ RAČKAUSKAITĖ

IV kurso studentė

**RUSIJOS KIETOSIOS IR ŠVELNIOSIOS GALIOS ŽAIDIMAS:
UKRAINOS ATVEJO ANALIZĖ**

BAKALAURO DARBAS

Darbo vadovas: dr. L. Jonavičius

Vilnius, 2016

Bakalauro/magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Bakalauro/magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Bakalauro/magistro darbo recenzentas:

.....

(v., pavardė)

Bakalauro/magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIS APRAŠAS

Račkauskaitė G. Rusijos kietosios ir švelniosios galios žaidimas: Ukrainos atvejo analizė: Politikos mokslų specialybės, bakalauro darbas/ VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas L. Jonavičius. – V., 2016. – 41 p.

Reikšminiai žodžiai: švelnioji galia, kietoji galia, Ukrainos konfliktas, Rusiškas pasaulis, Rusijos agresija

Šiame darbe nagrinėjamas Rusijos kietosios galios poveikis jos švelniajai galiai Ukrainos konflikto metu. (lyginamas laikotarpis prieš ir po karinio konflikto rytų Ukrainoje). Pasitelkiant Joseph S. Nye švelniosios galios teoriją bei Rusijos švelniosios galios interpretaciją tyrime yra analizuojami Rusijos švelniosios galios įrankiai, kuriais yra perduodama Rusiško pasaulio idėja ir Rusijos agresyvios politikos – kietosios galios įtaka jų veikimui Ukrainos visuomenės bei valdžios atžvilgiu.

Analizuojami šie Rusijos švelniosios galios įrankiai Ukrainoje: Rusijos stačiatikių bažnyčia, rusiška žiniasklaida, tėvynainiai, populiarioji kultūra bei viešosios diplomatijos agentūros: *Rosstrudnichestvo* ir *Rusiško pasaulio fondas*.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas (*Rusijos kietosios ir švelniosios galios žaidimas: Ukrainos atvejo analizė*) yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Vardas, pavardė

(parašas)

Turinys

Įvadas.....	6
1. Literatūros apžvalga	7
2. Teorinis pagrindas ir sąvokos	11
2.1. Galia pagal Joseph S. Nye	11
2.1.1. Švelnioji galia	11
2.1.2. Kietoji galia.....	13
2.1.3. Kietosios ir švelniosios galios santykis.....	13
2.1.4. Švelniosios galios kritika ir teoriniai papildymai.....	15
2.2. Rusijos švelniosios galios strategija ir interpretacija.....	16
2.3. Rusijos švelniosios galios idėjinis aspektas: Rusiškas pasaulis	18
2.4. Teorinio pagrindo apibendrinimas ir tyrimo prielaida.	20
3. Metodas ir metodologija.....	20
3.1. Švelniosios galios įrankiai	21
3.2. Auditorijos reakcija.....	26
3.3. Poveikio švelniosios galios įrankiams vertinimas	27
3.4. Tyrimo trūkumai	29
4. Ukrainos atvejo analizė	30
4.1. Situacijos kontekstas: Rusijos kietoji galia.....	30
4.2. Švelniosios galios įrankių analizė.....	31
4.2.1. Rusijos stačiatikių bažnyčia (Maskvos patriarchatas).....	31
4.2.2. Žiniasklaida	34
4.2.3. Tėvynainiai.....	37
4.2.4. Populiarioji kultūra.....	41
4.2.5. Viešosios diplomatijos agentūros	43
Išvados	45
Literatūros sąrašas	47
Summary.....	52

Įvadas

Šiomis dienomis švelnioji galia tapo vienu iš pagrindinių būdų valstybėms siekti savo tikslų ir reikštis tarptautinėje politikoje. Šios galios sąvoka atsirado neseniai, 1990 metais ją įvedė neoliberalas Joseph S. Nye. Švelnioji galia yra pajėgi veikti valstybes ne per seniai nusistovėjusius prievartos, kietosios galios terminus, bet pritraukiant kitas valstybes savo kultūra, vertybėmis ar institucijomis.¹ Žlugus Sovietų Sąjungai Rusija, siekdama atkurti savo tarptautinį patrauklumą, taip pat pradėjo sparčiai diegti švelniosios galios principus savo užsienio politikoje.² Tai tapo reikšmingu politiniu įrankiu veikti už valstybės ribų, ypatingai Ukrainoje, kuri yra stipriai susijusi su Rusija kultūriniais ir istoriniais ryšiais. Rusija suprato, kad reikia veikti ne tik kietosiomis – ekonominio spaudimo priemonėmis, bet ir kuriant savo kultūrinį patrauklumą įvairiais švelniosios galios strateginiais būdais. Skleisdama savo „Rusiško pasaulio“ idėjas ir vertybes per švelniosios galios įrankius Rusija mėgina pritraukti Ukrainą, dažniausiai šią politiką nukreipdama į rusakalbius ir etninius rusus už Rusijos federacijos ribų, kurie pasak jos yra šio „Rusiško pasaulio“ dalis.³

Tačiau 2013 metų pabaigoje prasidėjusi Ukrainos krizė ir vėliau sekę Rusijos agresyvūs veiksmai, demonstruoja tai, jog Rusija puoselėja ne tik švelniosios galios kanalus ar ekonominį spaudimą Ukrainoje, bet yra pasiryžusi siekti savo tikslų ir agresyviomis, karinėmis kietosios galios priemonėmis, remiantis senais sovietiniais principais. Krymo aneksija, hibridinis karas ir separatistų rėmimas, yra grindžiami švelniosios galios kategorijomis - tikslu apsaugoti rusišką pasaulį, rusakalbių diasporą Ukrainoje. Galima manyti, jog Rusija mėgina laviruoti tarp kietosios ir švelniosios galių „protingosios“ galios būdu. Tačiau toks agresyvus Rusijos kietosios galios demonstravimas kelia abejonių ar šio konflikto akivaizdoje Ukrainos visuomenė gali toliau žiūrėti į Rusiją ir jos vertybes kaip patrauklų objektą ir būti paveiki Rusijos kuriamai švelniosios galios įtakai. Taigi nors Rusija buvo pradėjusi Ukrainoje veikti naudojant švelniosios galios būdus, prasidėjus Ukrainos krizei ji vėl sugrįžo prie agresyvių, karinių kietosios galios priemonių.

Žvelgiant į šį Rusijos galios strategijos posūkį Ukrainoje, tyrime yra keliamas **klausimas**: Kaip Rusijos kietosios galios naudojimas paveikė Rusijos švelniąją galią Ukrainoje? Galbūt Rusijai vis dėlto pavyko suvaidinti protingosios galios scenarijų, o gal panaudodama kietąją galią, ji prarado savo švelniosios galios įrankio veiksmingumą Ukrainoje. Todėl pagrindinis šio **tyrimo tikslas** yra ištirti Rusijos kietosios galios poveikį jos švelniajai galiai Ukrainoje, o šiam tikslui pasiekti keliami tokie **tyrimo uždaviniai**:

- a) Pristatyti pagrindines tendencijas ir mokslines diskusijas pasirinkta tema
- b) Apžvelgti švelniosios ir kietosios galių teorijas bei jų sąveikos taškus

¹ Joseph S. Nye, *The future of power*, New York: Public Affairs, 2011, 21.

² Leonid Karabeshkin and Alexander Sergunin, „Understanding Russia’s Soft Power Strategy.“ *Politics*, 35(3-4), 2015, 347.

³ Ten pat, 349.

- c) Apžvelgti Rusijos švelniosios galios pagrindinius principus, idėjas ir naudojamus įrankius
- d) Pateikti tyrimo metodologiją
- e) Apžvelgti Rusijos kietosios galios panaudojimą Ukrainos krizės metu
- f) Ištirti kietosios galios poveikį pagrindiniams Rusijos švelniosios galios įrankiams Ukrainoje konflikto metu
- g) Pateikti tyrimo išvadas, įžvalgas bei rekomendacijas tolesniems tyrimams

Tyrimo naudojama atvejo analizė yra paremta oficialių ir akademinų šaltinių analize, statistinių visuomenės apklausų ir kitų tyrimų duomenimis. Rusijos kietosios galios poveikis švelniajai galiai Ukrainos konflikto metu yra analizuojamas pasitelkiant Rusijos švelniosios galios įrankių analizę. Analizės objektas yra Rusijos švelnioji galia visoje Ukrainoje.

1. Literatūros apžvalga

Pasak švelniosios galios teoretiko *J. Nye* švelnioji galia tai vienas iš būdų valstybėms veikti tarptautiniuose santykiuose įtikinant kitus elgtis pagal savo interesus, bet nenaudojant prievartos, o sukuriant patrauklumą kitoms valstybėms.⁴ Rusija yra viena iš valstybių, kuriai skiriama nemažai akademikų dėmesio pritaikant švelniosios ir kietosios galių koncepcijas. Pirmosios Rusijos švelniosios galios studijos daugiausiai yra istorinio pobūdžio, aprašomas Rusijos švelniosios galios vystymasis nuo pat Sovietų Sąjungos žlugimo. Lenkijos tarptautinių santykių instituto specialistas *J. Ćwiek-Karpowicz* rašo apie tai, kaip po Sovietų Sąjungos žlugimo Rusija praradusi savo kultūrinį ir ideologinį galios aspektus, savo išorinio patrauklumo vystymui pasitelkė švelniosios galios principus, mėgindama juos pritaikyti užsienio politikoje.⁵ Šios istorinės analizės yra svarbios norint suprasti Rusijos švelniąją galią, tačiau jos neatskleidžia Rusijos švelniosios galios strategijos ir pagrindinių taikymo principų.

Autoriai tyrinėjantys Rusijos švelniosios galios strategiją mėgina išsiaiškinti, kaip Rusija interpretuoja šią sąvoką. Daugiausiai politologai lygina originaliosios *J. Nye* švelniosios galios sąvokos santykį su Rusijos interpretacijomis jos atžvilgiu. Tarptautinių santykių profesorius *A. Sergunin* teigia, kad Rusijos supratimas apie švelniąją galią stipriai nukrypsta nuo klasikinės *J. Nye* švelniosios galios sąvokos. Rusijos švelniosios galios suvokimas yra pragmatinis, užsienio politika yra vykdoma tik pagal Rusijos interesus.⁶ Papildydamas šį požiūrį Rusijos užsienio politikos specialistas *N. Popescu* analizuodamas Rusijos švelniąją galią daro išvadas, jog Rusijoje viskas yra

⁴ Nye, *The future of power*, 21.

⁵ Jarosław Ćwiek-Karpowicz, „Limits to Russian Soft Power in The Post Soviet Area.” *DGAP - Analyse*, 8, 2012, 5.

⁶ Leonid Karabeshkin and Alexander Sergunin, „Understanding Russia’s Soft Power Strategy.“ *Political Studies Association*, 35(3-4), 2015, 359.

varoma finansinių ir galios interesų, ne idėjų ar normų, kurios Nye supratimu turėtų būti švelniosios galios pagrindas. Šis autorius tai vadina „protingu autoritarizmu“, kai Rusija kalba vakarų normų kalba tam, jog pridengtų tikruosius savo galios interesus.⁷ Tačiau ne visi autoriai mano, jog Rusijos švelnioji galia apskritai kažkas naujo nei Nye aprašė. Tarptautinių santykių tyrinėtojos *Y. Osipovos* žodžiais Rusija perinterpretavo švelniosios galios sąvoką savo interesams, todėl ši sąvoka šiek tiek nusisuko nuo Nye aprašyto patrauklumo, tačiau tai vis tiek galima vadinti švelniąja galia.⁸ Tad nors dauguma autorių sutinka, jog Rusijos švelnioji galia nukrypsta nuo Nye klasikinės sąvokos, išsiskiria požiūriai į šio nukrypimo laipsnį. Bet kuriuo atveju, aptartos analizės parodo, jog Rusijai švelnioji galia yra svarbus užsienio politikos instrumentas, skirtas įgyvendinti savo interesus tarptautinėje politikoje.

Kalbant apie Rusijos švelniąją galią yra svarbu ne tik strategija ar jos interpretacija, bet ir pagrindinis šios galios idėjų turinys. Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto dėstytojas *N. Maliukevičius* teigia, kad žlugus sovietų sąjungai Rusijoje atsiradusiam ideologiniam vakuumui užsienio ir vidaus politikoje užpildyti buvo pasirinkta Rusiško pasaulio sąvoka, būsima Rusijos švelniosios galios vizija.⁹ *Marlene Laruelle* pateikia šios sąvokos apibrėžimą nagrinėdama jos kilmę ir vystymąsi detaliau. Pasak jos, Rusiškas pasaulis tai šalys su Rusija susiję savo kultūra, istorija, kalba bei vertybėmis, aptariamoms sąvokos tikslas yra iš naujo su Rusija susieti šias valstybes. *Laruelle* teigia, kad Rusija progresyviai diegdama rusiško pasaulio idėjos turinį į savo viešąją diplomatiją ir suteikdama jai konservatyvios ideologijos gylio, sugebėjo šią sąvoką padaryti stipriu Rusijos švelniosios galios pagrindu.¹⁰ Profesorius *Nicolai N. Petro* mano, jog Rusiško pasaulio vienijimo taktika tai politinis ir kultūrinis įrankis padedantis Rusijai paveikti ne tik užsienio šalis, bet ir sustiprinti savo vidinį stabilumą.¹¹ Taigi šie darbai nagrinėjantys Rusiško pasaulio sąvoką yra labai svarbūs norint suprasti Rusijos švelniosios galios turinį. Tačiau svarbu atkreipti dėmesį ne tik į idėjas, bet ir naudojamus įrankius, kuriais Rusija perduoda Rusiško pasaulio koncepciją.

Apie Rusijos švelniosios galios veikimo kanalus ir priemones dažniausiai kalbama posovietinių valstybių kontekste. Tarptautinių santykių ir komunikacijos analitikė *Y. Osipova* nagrinėjanti Rusijos švelniąją galią per viešosios diplomatijos taikymą, svarsto, jog nors Rusijos politikai pabrėžia švelniosios galios plėtimo vakaruose svarbą, vis dėl to, labiausiai Rusija yra susikoncentravus į buvusias po sovietines ir NVS valstybes. Pasak jos ši viešoji diplomatija

⁷ Nicu Popescu, „Russia’s Soft Power Ambitions.“ *Center of European Policy Studies*, 115, 2006, 3.

⁸ Yelena Osipova, „Russification“ of „Soft Power“: Transformation of a Concept.“ *The Journal of Public Diplomacy*, 5, 2014,16. <<http://surface.syr.edu/exchange/vol5/iss1/5>>[žiūrėta 2016.05.08].

⁹ Nerijus Maliukevičius, „(Re) constructing Russian Soft Power in Post – Soviet Regon.“ *Research Council of Lithuania*, 2011, 61-85.

¹⁰ Marlene Laruelle, „The “Russian World” Russia’s Soft Power and Geopolitical Imagination.“ *Center Of Global Interests*, 2015, 22.

¹¹ Nicolai N. Petro, „Russia’s Moral Framework and Why it Matters.“ 2015. <<http://www.pravoslavie.ru/english/82418.htm>>[žiūrėta 2016.05.08].

posovietinėse valstybėse pirmiausia yra nukreipta į rusakalbius ir etninius rusus už Rusijos federacijos ribų, vadinamus tėvynainiais (*angl., compatriots*).¹² CNA pelno nesiekianti mokslinių tyrimų organizacija, kelių autorių sudarytoje analizėje, taip pat nagrinėja tėvynainių politiką posovietinėse šalyse, tačiau į ją žvelgiama kritiškai, pastebima, jog ši politika iš tiesų turi nemažai trūkumų ir Rusijai tai nėra efektyviausias būdas veikti užsienio valstybėse.¹³ Žinoma, kituose darbuose yra nagrinėjami įvairesni Rusijos švelniosios galios kanalai bei įrankiai. Upsalos Universiteto vyriausias tyrėjas *G. Simons* tirdamas Rusijos švelniosios galios veikimą Baltijos valstybėse kaip pagrindinius įrankius įvardija viešosios diplomatijos programas: kultūrą, meną ir švietimą.¹⁴ Stokholmo universiteto daktaras *Mike Winnerstig*, taip pat Baltijos valstybių kontekste, analizuoja: religiją, žiniasklaidą, nevyriausybinės organizacijas, Rusijos ekonomines investicijas - instrumentus, kurie skleidžia pagrindines Rusijos idėjas ir veikia kaip Rusijos švelniosios galios strategija.¹⁵

Vis dėlto, sutelkiant dėmesį į Ukrainos atvejį yra svarbu išsiaiškinti pagrindines literatūros kryptis, kurios analizuoja Rusijos švelniąją galią Ukrainoje. Šią literatūrą galima suskirstyti į dvi kategorijas: literatūra prieš Ukrainos konfliktą ir po, kai Ukrainos atvejis atsidūrė politologų dėmesio centre. 2012 metų tyrime *A. Bogomolov* ir *O. Lytvynenko* teigia, kad Rusija mato Ukrainą kaip dalį savo identiteto. Rusijos dėmesio telkimas į simbolinius resursus, bendrystės su Ukraina mitus, dalyvavimas identiteto politikoje, tapo būdingu bruožu Rusijos politikai. Tačiau Rusijos švelniosios galios projekcija Ukrainoje atsimuša į ją pačią, kuo labiau Rusija susitelkia į tėvynainių politiką, tuo labiau tolyn ji juda nuo savo vidinių nesutarimų, kadangi įtraukdama užsieniečius tėvynainius ji palieka nuošalyje ir išskiria savo pačios piliečius pvz., Kaukazo gyventojus.¹⁶ Politikos mokslų daktarė *V. Feklyunina* taip pat nagrinėja Rusijos švelniąją galią Ukrainoje per Rusijos konstruojamas reikšmes. Žvelgiama, kaip Rusijos kolektyvinis identitetas yra projektuojamas Ukrainoje ir kaip skirtingos grupės jį priima arba atmeta. Teigiama, jog Rusijos švelniosios galios pritaikymas, pasitelkiant per kalbą konstruojamą kolektyvinį identitetą, Ukrainoje yra sunkiai įgyvendinamas dėl nesuderinamumo su pagrindiniu - ukrainietišku identitetu.¹⁷ Apibendrinant, galima sakyti, jog dauguma tyrimų atliktų prieš Ukrainos krizę telkia dėmesį į Rusijos švelniąją galią kaip identiteto politiką Ukrainoje.

¹² Yelena Osipova, 68.

¹³ Vera Zakem, Paul Saunders and Daniel Antoun, „Mobilizing Compatriots: Russia's Strategy, Tactics, and Influence in the Former Soviet Union.“ *CNA analysis and solutions*, 2015, 6-7.

¹⁴ Greg Simons, „Perception of Russia's soft power and influence in the Baltic States.“ *Public Relations Review*, 1, 2015.

¹⁵ Mike Winnerstig, „Tools of Destabilization: Russian Soft Power and Non-military Influence in the Baltic Sates.“ *FOI, FOI-R--3990—SE*, 2014.

¹⁶ Alexander Bogomolov ir Oleksandr Lytvynenko, „A Ghost in the Mirror: Russian Soft Power in Ukraine.“ *The Chatham House*, 2012, 15-16.

¹⁷ Valentina Feklyunina, „Soft power and identity: Russia, Ukraine and the 'Russian world(s)'.“ *European Journal of International Relations*, 2015, 19.

Literatūra Ukrainos krizės kontekste papildoma supratimą, kaip veikia Rusijos švelnioji galia santykiuose su kietąja galia, tai kas svarbiausia šiame tyrime. Rusijos tarptautinių santykių profesorius *A. Makarychev* teigia, kad Rusija įrodė, jog autoritariniai režimai gali vystyti savo švelniosios galios versiją, pagrįstą aiškiai neliberaliais principais, siekiant nurungti vakarų hegemoniją, todėl negalima jos atmesti kaip neveiksmingo užsienio politikos įrankio, netgi Krymo aneksijos kontekste.¹⁸ Tokiam mąstymui prieštarauja mokslininkai tyrinėjantys Europos sąjungos ir Rusijos švelniosios galios santykį Ukrainos konflikto metu. *L. Polyakov* teigia, jog ES savo demokratinėmis idėjomis pasiūlė perspektyvesnę ateitį Ukrainai nei Rusija, taip nurungdama pastarosios švelniąją galią. Teigiama, jog Rusija pasirinkdama agresyvią taktiką Ukrainoje tik dar labiau pastūmėjo Ukrainą į Europos pusę.¹⁹ Vidurio rytų šalių analitikė *E. Tafuro* mano, jog Ukraina yra pavyzdys, jog Rusijos naudojama švelnioji galia kartu su kietąja sumažina jos pastangas tapti tikru patrauklumo poliui tarp kitų valstybių.²⁰ Tačiau ši autorė plačiau nenagrinėja Ukrainos atvejo ir palieka daug klausimų, kaip iš tiesų Rusijos kietoji galia paveikė švelniąją galią Ukrainoje ir kaip tai galima empiriškai ištirti.

Aptartieji tyrimai yra labai svarbūs norint suprasti Rusijos švelniosios galios veikimą Ukrainos atveju. Jie suteikia supratimą apie Rusijos galios interpretaciją, veikimo kanalus bei pagrindines idėjas. Tačiau Rusijos švelnioji galia susidurianti su kietosios galios panaudojimu Ukrainos kontekste, išlieka vis dar nepakankamai ištirtas tyrimų laukas. Rusijos švelniosios galios analizė, pasirenkant Ukrainą kaip atvejį, gali padėti labiau suprasti Rusijos švelniosios galios veikimą ir interpretaciją. Didėjanti straipsnių gausa šia tema analizuoja Rusijos agresijos įtaką jos švelniajai galiai kitų valstybių atžvilgiu, tačiau ši problema plačiau Ukrainos visuomenės atžvilgiu bei metodologiškai vis dar nėra išanalizuota. Šio tyrimo naujumas pasižymi ne tik pakankamai neištyrinėta sritimi, tačiau ir pačia savo forma. Į Rusijos kietosios galios poveikį švelniajai galiai Ukrainos krizės metu šiame tyrime norima pažvelgti per poveikį Rusijos švelniosios galios instrumentams, kurie prieš tai aptartų autorių darbuose buvo išskirti, kaip pagrindiniai Rusijos švelniosios galios įrankiai, naudojami skleisti rusiško pasaulio idėjas. Pasirinktieji įrankiai yra: *Rusijos stačiatikių bažnyčia, tėvynainiai, žiniasklaida, Rusijos populiarioji kultūra bei viešosios diplomatijos agentūros*. Atskleidžiant Rusijos kietosios galios poveikį jos švelniosios galios instrumentams, norima paaiškinti, kaip Rusijos veiksmai Ukrainoje veikia švelniąją galią.

¹⁸ Andrey Makarychev and Andre Mommen, „Soft and Hard Power, or the Problem of Russia's International Socialization.“ *Academia*, 3, 2014, 76.

¹⁹ Leonid Polyakov, „Ukraine: Bread with, or without, Freedom?“ *Latvian Institute of International Affairs*, 2015, 139.<http://liia.lv/site/docs/LIIA_soft_power_book_web_layout.pdf>[žiūrėta 2016.05.08].

²⁰ Eleonora Tafuro, „Fatal attraction? Russia's soft power in its neighbourhood.“ *Policy Brief*, 181, 2014, 5.

2. TEORINIS PAGRINDAS IR SĄVOKOS

2.1. Galia pagal J. S. Nye

Pagrindinė teorija naudojama šiame darbe yra švelniosios galios teorija bei jos santykis su kietosios galios naudojimu. Pagrindiniu teoretiku šioje analizėje laikomas neoliberalas Joseph S. Nye, kuris pirmasis pradėjo vartoti švelniosios galios sąvoką ir, žinoma, kiti tarptautinių santykių teoretikai papildantys J. Nye teorijos trūkumus. Tačiau prieš pradėdant aiškintis švelniosios galios teorinius rėmus, pirmiausia reikia išsiaiškinti, kas J. Nye suvokimu laikoma galia apskritai ir tik tuomet aptarti švelniosios ir kietosios galios sąvokas bei jų tarpusavio ryšį.

Tarptautinėje politikoje galią bendru supratimu galima suvokti, kaip vienos valstybės galimybę kontroliuoti kitų valstybių elgesį. Tačiau norint geriau paaiškinti galios sąvoką, šiame darbe atsispiriama nuo *Robert Dahl* galios apibrėžimo. *Dahl* galią apibrėžia kaip “A gebėjimą priversti B daryti tai, ko nori A, ko kitu atveju B nedarytų”.²¹ Taigi galia yra priversti kitus elgtis prieš jų pradinius prioritetus ir strategijas. Tačiau Nye galios sąvoka šiek tiek skiriasi nuo R. Dahl apibrėžimo, kadangi ji yra santykinė. Tai reiškia, jog galią J. Nye skirsto į tris kategorijas, vadinamas galios veidais (*angl. Face of power*). Pirmasis galios veidas tai yra veikėjo galimybė paveikti kito veikėjo elgesį per grasinimus ir apdovanojimus prieš jo pradinius prioritetus, antrasis galios veidas apima veiksmų kontroliavimą, kurie suvaržo kito veikėjo pasirinkimų strategijas ir trečiojo galios veido atžvilgiu, veikėjas kuria ir formuoja kitų prioritetus ir pagrindinius įsitikinimus.²² Pirmojo galios veido atžvilgiu yra naudojama prievarta, todėl jis yra pagrįstas kietąja galia, o štai antrasis ir trečiasis galios veidai įgyvendina galią per įtikinėjimą ir patrauklumą, o ne prievartą, todėl jie yra susieti su švelniąja galia. Atsižvelgiant į šį galios skirstymą, galima išskirti tris būdus paveikti kitų elgesį: prievarta, mokėjimai/papirkinėjimai ir patrauklumas.²³ Šie galios veikimo būdai, galimybės kontroliuoti kitą, yra susiję su resursais: populiacijos, teritorijos, natūralių resursų, karinių pajėgų ar politinio stabilumo turėjimu bei elgesiu.²⁴ Įvardinti galios resursai ir veikėjų elgesys J. Nye padeda išskirti toliau aptariamas kietąją ir švelniąją galias.

2.1.1. Švelnioji galia

Švelnioji galia tai galimybė paveikti kitus per asimiliacines (*angl. co-optive*) reikšmes, kurios yra formuojamos įtikinėjimu bei savo patrauklumu (*angl. attractiveness*) ir nenaudojant prievartos.²⁵ Švelnioji galia nėra paprasčiausiai įtaka, kadangi įtaka gali pasikliauti ir kietąja galia bei įvairiais mokėjimais ir gąsdinimais, švelnioji galia yra daugiau nei įtikinėjimas, (nors tai irgi

²¹ R. Dahl., „The concept of Power.“ Behavioural science 2, 32:3,1957, 203.

²² Joseph S. Nye, *The future of power*, New York: Public Affairs, 2011, 14.

²³ Ten pat, 10.

²⁴ J. Nye, *The future of power*, 21.

²⁵ Ten pat, 21.

svarbu) tai galimybė pritraukti kitą veikėją, vedant jį prie paklusnumo savo noru.²⁶ Todėl dar kitaip J. Nye švelniąją galią galima vadinti patrauklumo galia. Taigi pagrindinį vaidmenį švelniosios galios naudojime atlieka „pritraukimo“ veiksmas, per kurį yra formuojami visuomenės prioritetai ir interesai. Vienos valstybės galimybė formuoti kitos valstybės prioritetus yra susijusi su jau minėtų neapčiuopiamų resursų galia, tokių kaip kultūra (vietose, kur jos yra patrauklios kitiems), ideologija, politinės vertybės ir institucijos (kai kiti mato jas kaip legitimias ir turinčias moralinį autoritetą).²⁷

Švelniosios galios taikymo sėkmė ir tai ar ji iš tiesų atneš teigiamus rezultatus valstybei, priklauso nuo konteksto, kuriame vertinami švelniosios galios resursai bei nuo galios resursų taikytojo (agento) įgūdžių konvertuoti resursus į elgesio išdavas, t.y., nuo veikėjo reputacijos tarptautinėje bendruomenėje, taip pat kaip ir nuo informacijos srauto tarp veikėjų bei gebėjimo legitimuoti savo politiką.²⁸ Šioje vietoje svarbu paminėti, jog švelnioji galia yra apibrėžiama elgesio ir resursų terminais. Elgesio terminais švelnioji galia matoma kaip „patrauklumo galia“, gebėjimas elgtis patraukliu kitoms valstybėms būdu, resursų atžvilgiu tai yra švelniosios galios aktyvai galintys sukurti šį patrauklumą.²⁹ Kai valstybė negali tiesiog sukurti švelniosios galios resursų, ji turi taikyti tam tikrą galios elgesį, kuris išplėstų ir sustiprintų jos turimus švelniosios galios resursus, tačiau svarbu įsitikinti, ar valstybės elgesys nesumažins šių resursų.³⁰ Tai reiškia, jog patrauklios vertybės ir kultūra nebūtinai lemia švelniosios galios sėkmę, didelę įtaką turi ir tai, kaip elgiasi šių resursų savininkas. Todėl švelnioji galia priklauso nuo patikimumo, kai kitos valstybės yra matomos kaip manipulatorės, o informacija priimama kaip propaganda ar indoktrinacija, patikimumas yra sunaikinamas.³¹

Egzistuoja du modeliai, kaip veikia švelnioji galia. Pirmasis yra tiesioginis veikimo būdas, kai politiniai vadovai gali būti pritraukiami ir įtikinami kitų politinių lyderių kompetencijos ar charizmos. Tačiau svarbesnis šiame tyrime yra antrasis netiesioginis veikimo būdas, kurio metu vienos valstybės švelnioji galia veikia kitos valstybės visuomenę bei trečiąsias šalis, kurios vėliau paveikia savo valstybės vadovus, lyderius ir jų politinius sprendimus.³² Apskritai Švelniosios galios resursus – vertybes, kultūrą, politiką, valstybės perduoda įvairiais švelniosios galios kanalais, kurie turi užtikrinti patikimumą ir legitimumą kitos valstybės valdžios ir visuomenės atžvilgiu.³³ Nye kaip stiprų švelniosios galios šaltinį įvardina populiarią kultūrą ir masinę žiniasklaidą pvz., nacionalinės

²⁶ Nye, *Soft power: The Means to Success in World Politics*. United States: PublicAffairs, 2004,6.

²⁷ Ten pat, 84.

²⁸ Ten pat, 100.

²⁹ Nye, *The Means to Success in World Politics*, 6.

³⁰ Joseph S. Nye, „Soft Power.“ *Foreign Policy*, 80,11, 1990.

³¹ Nye, *The future of power*, 92.

³² Nye, *The future of power*, 94.

³³ Joseph S. Nye, „Public Diplomacy and Soft Power.“ *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 1, 2008, 100.

kalbos plitimą ar tam tikrų norminių struktūrų nustatymą, o švelniosios galios kanalais įvairias informacines agentūras, viešąją diplomaciją, NGO ir kita.³⁴ Svarbu suprasti, jog švelniosios galios veikimo būdų gali būti labai daug ir įvairių, tai priklauso nuo valstybių ir konteksto. Taigi valstybėms švelnioji galia yra labai svarbi, jei kiti žavisi ir priima šios valstybės vertybes bei principus, ši gali pasiekti savo tikslus ir įtvirtinti galią pasaulinėje politikoje.

2.1.2. Kietoji galia

Kietoji galia yra įtvirtinama per karinę jėgą, kuri susideda iš priverstinės diplomacijos, karo, grasinimo, jėgos prievartos tikslais bei ekonominių sankcijų.³⁵ Per šias karines ir ekonomines reikšmes valstybės geba paveikti kitų valstybių elgesį bei interesus. Aptariama politinės galios forma yra agresyvi ir labiausiai efektyvi, kai yra taikoma veikėjo turinčio daugiau karinės galios. *Joseph Nye* kietosios galios naudojimą simboliškai apibūdina kaip „galimybę naudoti ekonominės ir karinės jėgos „morkas“ ir „lazdas“ priverčiant kitus vykdyti tavo valią“.³⁶ Tai reiškia, kad tarptautinėje politikoje stipresnės valstybės išplės savo įtaką silpnesnių valstybių atžvilgiu per sumažinamus prekybos barjerus, pasiūlant karinį saugumą arba bet kurį kitą naudingą pasiūlymą, taip vadinamas „morkas“. Taip pat šios valstybės gali paveikti kitus per karines intervencijas ir suvaržymus, kuriuos *Nye* įvardina „lazdomis“.³⁷ Kariniai resursai gali įgyvendinti 4 veiksmų tipus: fizinė kova ir sunaikinimas, atsarginė grėsmė, apsaugos pažadėjimas ir įvairios kitos asistavimo formos³⁸. Kai šie veiksmai atliekami teisingai, jie sukuria norimus elgesio pokyčius. Tačiau karinė galia yra kritinis instrumentas siekti savo tikslų pasaulinėje politikoje.

2.1.3. Kietosios ir švelniosios galios santykis

Kietoji ir švelnioji galios skiriasi savo prigimtimi ir veikimo būdais. Šių galių atskyrimas, kaip jau buvo minėta, priklauso nuo resursų, t.y., resursų realumo (apčiuopiamumo) bei veiklos pobūdžio. Skirtingai nuo kietosios galios resursų, švelniosios galios resursai - kultūra, vertybės, yra neapčiuopiami. Žemiau pateiktoje 1- oje lentelėje yra pateikiamas elgesio spektras ir tikėtini resursai pagal kuriuos yra atskiriamos švelnioji ir kietoji galios.

³⁴ Ten pat, 105.

³⁵ Ernest J. Wilson, „Hard Power, Soft Power, Smart Power.“ *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 2008, 115.

³⁶ Joseph Nye, „Propaganda Isn't the Way: Soft Power“ *International Herald Tribune*, 2003.

<http://belfercenter.ksg.harvard.edu/publication/1240/propaganda_isnt_the_way.html> [žiūrėta 2016.05.06]

³⁷ Ten pat.

³⁸ Nye, *the future of power*, 41.

	KIETOJI GALIA	ŠVELNIOJI GALIA
Elgesio spektras	Prievarta ← ● <i>Įsakinėjimas</i>	materialinis skatinimas ● darbotvarkės diktavimas ● patraukimas į savo pusę ● → ● <i>Bendras veikimas išvien</i>
Tikėtini resursai	Fizinė jėga Užmokestis (paskata)	Institucijos kultūra Vertybės, elgesys

1 lentelė. Galios santykių spektras pagal Joseph S. Nye ³⁹

Derėtų pastebėti, jog nepaisant galios resursų svarbos vertinant galią, svarbus yra ir galios elgesys. Pavaizduotoje lentelėje matoma, jog dėmesys yra sutelkiamas ne tik į tai, kokius resursus veikėjas naudoja, bet ir tai kaip juos naudoja. Galios elgesys yra išsidėstęs nuo prievartos iki galios patraukti į savo pusę (*angl., co-optive power*), o tikėtini resursai yra išsidėstę atitinkamai per visą galios spektrą. Tačiau santykis tarp švelniosios ir kietosios galios resursų bei elgesio nėra tobulas. Pavyzdžiui, kai kurie rezultatai gali būti pasiekiami naudojant kietąją galią, o tik vėliau tapti legitimiais – švelniąją galia.⁴⁰ Taip pat kai kurios šalys gali būti pritraukiamos kitų įsakinėjančių šalių per kietosios galios „nenugalimumo“ mitus. Tai reiškia, jog karinė ir ekonominė galia gali būti laikoma patrauklia, kai vienos valstybės piliečius sužavi kitos šalies stiprybė ir karinis bendradarbiavimas.⁴¹ J. Nye kaip pavyzdį pateikia Staliną ir Hitlerį, kurie bandė vystyti šiuos kietosios galios mitus tarptautinėje politikoje.⁴² Labai dažnai ekonominiai resursai gali būti matomi kaip kietoji ir kaip švelnioji galia. Pavyzdžiui, prekybos embargą ar ekonominę pagalbą mainais į kažką, priskiriame kietajai galiai.⁴³ Tačiau valstybė gali būti laikoma patrauklia, ne tik dėl jos kultūros ar vertybių, bet ir dėl jos stiprios ekonomikos.⁴⁴ Taigi kompleksiniai ekonomikos resursai, gali sukurti kietosios ir švelniosios galios elgesio mišinį.

Apskritai mąstant kietoji ir švelnioji galios yra susijusios, nes jos abi suteikia galimybę pasiekti savo tikslus veikiant kitų elgesį. Tačiau kietoji ir švelnioji galia reikalauja balanso išlaikymo tarp jų, kadangi pasikliovimas tik kietąja galia, nors ir gali atnešti greitesnius rezultatus, tačiau dažnai šie rezultatai būna ne tokie, kokių buvo tikėtasi. O štai švelnioji galia reikalauja ilgo laiko, bet jos rezultatai yra ilgesnio veikimo ir mažiau kenksmingi.⁴⁵ Svarbu paminėti, jog kietoji ir švelnioji galia veidamos kartu, kartais sustiprina ir kartais sutrukdo viena kitai, tačiau nėra vieno

³⁹ Nye, *The Means to Success in World Politics*, 8.

⁴⁰ Ten pat, 6.

⁴¹ Ten pat, 6.

⁴² Ten pat, 7.

⁴³ Joseph S. Nye, „The Changing Nature of World Politics.“ *The Academy of Political Science*, 1990, 178. <<http://www.jstor.org/stable/2151022>> [žiūrėta 2016.05.06].

⁴⁴ Nye, *The Means to Success in World Politics*, 13.

⁴⁵ Radosław Fiedler, „Hard power dismisses soft power – the United States’ relations with the Iranian Islamic Republic in the shadow of the nuclear program.“ Adam Mickiewicz University in Poznań, 3, 2013, 28.

modelio, galinčio numatyti, kaip jos vienas kitą paveiks. Būtent todėl kiekvieną kontekstą, kuriame jos veikia kartu yra svarbu analizuoti atskirai. Kai kietosios galios panaudojimas pakerta švelniąją galią, tai apsunkina valdymą ir galią apskritai. Pavyzdžiui, Nye pateikia Sovietų sąjungos atvejį, kai jos švelnioji galia mažėjo, po intervencijų Vengrijoje ir Čekoslovakijoje, nors ir kietieji ekonomikos bei kariniai resursai augo toliau. „Imperinės politikos, kurios utilizavo Sovietų Sąjungos kietąją galią iš tiesų sumažino jos švelniąją galią“.⁴⁶ Žinoma, taip pat egzistuoja galimybė sėkmingai naudoti kietąją ir švelniąją galias kartu, tai sukuria protingąją galią. Manoma, jog protingoji galia yra efektyviausia užsienio politikos strategija, kadangi naudojant tik švelniosios arba tik kietosios galios strategijas, dažnai sunku visiškai pasiekti savo tikslus. Protingosios galios strategija reiškia gebėjimą derinti kietąją ir švelniąją galią priklausomai nuo to, kuri iš šių galių būtų efektyvesnė priklausomai nuo situacijos. Pasak Nye, dauguma situacijų reikalauja švelniosios galios, tačiau, pavyzdžiui, norint sustabdyti Š. Korėjos atominę ginklą yra efektyvesnė kietoji galia.⁴⁷

Apibendrinus, nors kietoji ir švelnioji galia yra susijusios dėl veikėjo gebėjimo įgyvendinti savo tikslus, tačiau skirtumas yra matomas atsižvelgiant į tai, kaip ir kokias priemones naudoja veikėjas, norėdamas pasiekti savo tikslus.

2.1.4. Švelniosios galios kritika ir teoriniai papildymai

Vis dėlto J. Nye švelniosios galios teorija sulaukia kitų autorių kritikos ir teorinių papildymų. Teorinėje perspektyvoje kritika dažniausiai nukreipta į „patrauklumo“ apibrėžimą. Šis kritikos aspektas yra svarbus tiriant kietosios galios poveikį Rusijos švelniosios galiai Ukrainoje, pritaikant jį kaip J. Nye švelniosios galios teorijos papildymą. Pasak *Feklyuninos*, Nye švelniąją galią sieja su „nematerialiais“ resursais, tačiau šis švelniosios galios resursų suvokimas iš esmės yra santykinis, nes yra pabrėžiama auditorijos reakcija ar ji laiko veikėją patraukliu, ar ne.⁴⁸ *S. Guzzini* teigia, kad resursai įgauna svarumo ne patys iš savęs, o per bendrus sutarimus socialiniuose santykiuose.⁴⁹ Todėl svarbu pažvelgti į švelniąją galią kaip į santykį tarp dviejų ar daugiau veikėjų, vietoj žiūrėjimo į ją kaip vieno veikėjo nuosavybę. Tad *Feklyunina* pabrėžia, jog norint tirti švelniąją galią reikia daugiau dėmesio skirti ne švelniosios galios resursams, bet auditorijos reakcijai.⁵⁰ Tačiau kas lemia šią auditorijos reakciją? *J. B. Mattern* atsako į šį klausimą, kritikuodama Nye dėl jo dvilypio patrauklumo suvokimo. Iš vienos pusės J. Nye patrauklumą laiko socialine konstrukcija, o iš kitos pusės tiesiog natūralia būseną, išskirdamas tariamai universalias

⁴⁶ Nye, *The Means to Success in World Politics*, 7.

⁴⁷ Nye, *The future of power*, 35.

⁴⁸ Feklyunina, 3.

⁴⁹ Stefano Guzzini, *Power, Realism and Constructivism*. New York: Routledge, 5, 2013.

⁵⁰ Feklyunina, 4.

vertybes – kosmopolitiškumą, demokratiją ir taiką.⁵¹ Pasak šios autorės „patrauklumas“ yra socialinis konstruktas, pavyzdžiui, kultūra, vertybės. Todėl skirtingos auditorijos priklausomai nuo jų vertybių supratimo vertina patrauklumą skirtingai. Nors vėlesniuose darbuose Nye taip pat kalba apie tai, kad „patrauklumas“ ir įtikinimas yra socialiai sukonstruoti, kadangi kultūra yra socialinių elgsenų pagrindas, tačiau giliau šio aspekto neplėtoja.⁵²

Atskleidžiami J. Nye „patrauklumo“ kritikos elementai kitų autorių darbuose atkreipia dėmesį į du aspektus naudingus Ukrainos analizei: Pirmas, didesnis dėmesys skiriamas Ukrainos visuomenės ir valdžios (auditorijos) reakcijai į Rusijos agresyvią politiką Ukrainos konflikto metu, o ne Rusijos švelniosios galios resursams – vertybėms, kultūrai *per se*. Antra, atsižvelgiama į „patrauklumo“ ne universalumą. Manoma, jog skirtingos auditorijos, priklausomai nuo jų identiteto gali skirtingai vertinti šį patrauklumą. Šis aspektas reikalingas nagrinėjant Ukrainos atvejį dėl egzistuojančios etnolingvistinės rusų ir ukrainiečių skirties.

2.2. Rusijos švelniosios galios strategija ir interpretacija

Rusijos švelniosios galios interpretacija yra svarbus aspektas šio tyrimo metodologijai. Ji trumpai buvo aptarta literatūros apžvalgoje, tačiau šioje dalyje norima detaliau paaiškinti Rusijos požiūrį į švelniąją galią ir tai kaip jis susijęs su J. Nye aprašytu „patrauklumu“.

Po Sovietų sąjungos žlugimo Rusija prarado savo ideologinius pamatus, todėl atsirado identiteto – nacionalinių idealų trūkumas, kurie valstybei yra reikalingi pagrįsti ne tik vidaus bet ir užsienio politikos bei diplomatijos strategijas.⁵³ Todėl Rusijai reikėjo iš naujo atkurti savo „patrauklumą“, apsibrėžti pagrindines vertybes ir idėjas, kuriomis remiantis bus vykdoma jos užsienio politika. 2000 metais V. Putinui atėjus į valdžią, Rusija pradėjo investuoti į savo tarptautinio autoriteto kūrimą, valstybės viešąją diplomatiją ir įvaizdį.⁵⁴ Galima sakyti, jog Prezidento Putino valdymo metais buvo pradėta taikyti ir plėtoti Rusijos švelniosios galios strategija, kuri peržengė ne tik į akademinį ir oficialų politinį diskursus, bet buvo pradėta diegti ir į praktinius Rusijos veiksmus. Rusija ėmė sparčiai plėtoti savo kultūrinę įtaką kaip atsvarą vakarų siūlomoms vertybėms, ypatingai posovietinėje erdvėje.⁵⁵

2000 metais Rusijos priimtoje naujoje užsienio politikos strategijoje pirmą kartą buvo pabrėžta informacijos ir komunikacijos svarba užsienio politikoje, vėliau atsirado vis daugiau švelniąją galią įkūnijančių politinių dokumentų, organizacijų ir kitų institucijų, kurios buvo skirtos

⁵¹ Janice Bially Mattern, „Why ‘soft power’ isn’t so soft: Representational force and the sociolinguistic construction of attraction in world politics. *Millennium — Journal of International Studies*, 33, 2005, 591.

⁵² Nye, *the future of power*, 84.

⁵³ Yelena Osipova, 6.

⁵⁴ Alexey Dolinskiy, „How Moscow understands soft power.“ 2013. <<http://www.russia-direct.org/analysis/how-moscow-understands-soft-power>> [žiūrėta 2016.04.16].

⁵⁵ Victoria Hudson, „Forced to Friendship? Russian (Mis-)Understandings of Soft Power and the Implications for Audience Attraction in Ukraine.“ *Politics :Aston University*, 35(3-4), 2015, 335.

skatinti rusų kalbą, kultūrą ir pasaulėžiūrą už Rusijos federacijos ribų.⁵⁶ 2012 metais savo užsienio politikos strategijoje Rusija pabrėžė viešosios diplomatijos svarbą ir tais pačiais metais Putinas pirmą kartą pateikė oficialų švelniosios galios apibrėžimą apibūdinantį ją, kaip „instrumentų rinkinį ir metodus siekti užsienio politikos tikslų, nenaudojant ginklų, o pasitelkiant informaciją“.⁵⁷ Pavyzdžiui, vienas instrumentų nevyriausybinės organizacijos, kuriomis galima siekti užsienio politikos tikslų. Papildant šį apibrėžimą, 2013 metų užsienio politikos koncepcijoje buvo pabrėžta, jog: „Švelnioji galia tapo nepakeičiama užsienio politikos dalimi. Tai yra priemonių kompleksas naudojamas spręsti užsienio politikos užduotis, remiamas pilietinės visuomenės potencialo, informacijos ir komunikacijos, humanitarinių ir kitų metodų bei technologijų alternatyvių klasikinei diplomatijai.“⁵⁸ Pasak užsienio reikalų ministro S. Lavrovo, šiomis dienomis švelniosios galios rolė auga, „tai galimybė paveikti aplinką per civilizacinę, humanitarinę, kultūrinę, užsienio politiką bei kitas patrauklumo formas“.⁵⁹

Iš šių oficialių švelniosios galios apibrėžimų ir jų taikymo išryškėja Rusijos švelniosios galios interpretacijos bei praktinio pritaikymo išskirtinumas. Joseph Nye aprašyta švelnioji galia yra apibrėžiama kaip patrauklumo galia, svarbiausia valstybei savo užsienio politikoje, institucijose diegti vertybes ir principus, kurie yra patrauklūs kitoms valstybėms. Būtent patrauklumo aspektu Rusijos švelnioji galia skiriasi nuo Nye aprašytos sąvokos. Iš Rusijos užsienio politikos principų, naudojamų diplomatinėms įrankių bei informacinių kanalų, galima pastebėti, jog Rusijai švelnioji galia visų pirma yra įrankis siekti savo tikslų. Tai yra Rusijos valdžios valdomų ar palaikomų švelniosios galios instrumentų rinkinys, kurie skirti skleisti teigiamą informaciją apie Rusiją. Tai nėra J. Nye aprašyta patrauklumo galia savo švelniosios galios resursų esme. Rusijos lyderiai švelniąją galią mato kaip netiesioginės užsienio piliečių kontrolės ir manipuliacijos politinį instrumentą.⁶⁰ Pastebima, jog Rusija J. Nye švelniąją galią sutapatino su informacine valstybės įtaka. Rusijos politikai tiki, jog dabartiniuose pasaulio įvykiuose visi neramumai yra „politinės inžinerijos“ veikimas su švelniosios galios pagalba, todėl Rusijos įvaizdis tarptautiniuose santykiuose priklauso nuo visų jos informacinių, diplomatinėms ir kultūrinių priemonių.⁶¹

Atskleidžiant J. Nye suvokimą ir Rusijos švelniosios galios taikymą, derėtų pabrėžti, jog Rusijos švelnioji galia nėra visiškai kas kita nei J. Nye aprašė, tačiau, galima teigti, jog Rusija sudeda skirtingus akcentus švelniosios galios „patrauklumo“ atžvilgiu. Nors J. Nye teigia, jog švelnioji galia priklauso nuo veikėjo reputacijos tarptautinėje bendruomenėje ir informacijos srauto

⁵⁶ Ten pat, 334.

⁵⁷ Dolinskiy.

⁵⁸ Ten pat.

⁵⁹ Karabeshkin ir Sergunin, 349.

⁶⁰ Yulia Kiseleva, „Russia's Soft Power Discourse: Identity, Status and the Attraction of Power.“ *Politics*, 35(3-4), 2015, 24.

⁶¹ Osipova, 8.

tarp veikėjų, tačiau J. Nye suvokimu svarbiausia ir pirmiausia švelnioje galioje yra jos resursai - vertybės, kultūra ir elgesys, kurie yra patrauklūs kitoms valstybėms, tik tuomet šie resursai yra perduodami kitos valstybės valdžiai ir visuomenei įvairiomis priemonėmis, pvz., diplomatinėmis ar kitomis organizacijomis. Rusijos požiūriu, svarbiausia ir pirmiausia yra švelniosios galios priemonės - instrumentai, kurie kuria teigiamą informaciją ir Rusijos įvaizdį tarptautinėje politikoje. Todėl, galima sakyti, jog Rusijos naudojami švelniosios galios instrumentai didžiąja dalimi ir apibrėžia jos švelniąją galią. Sėkmingas Rusijos švelniosios galios įrankių naudojimas, jų priėmimas, legitimumas ir populiarumas kitos valstybės visuomenės ir valdžios atžvilgiu, Rusijai reiškia sėkmingą švelniosios galios veikimą. Žinoma, svarbu paminėti, jog Rusijos naudojamos informacijos priemonės dažnai yra sutapatinamos su propaganda.⁶² J. Nye neatmeta galimybės, kad propaganda gali veikti kaip švelnioji galia, tačiau labai svarbu suprasti, jog jei informacija pradedama suvokti kaip propaganda, tai gali sunaikinti švelniosios galios įrankių patikimumą ir valstybės reputaciją.⁶³

Taigi Rusijos švelniosios galios interpretacijos išskirtinumas tampa svarbiu šios analizės aspektu, analizuojant jos švelniosios ir kietosios galių veikimą Ukrainos krizės kontekste.

2.3. Rusijos švelniosios galios idėjinis aspektas: Rusiškas pasaulis

Rusija atvirai oponuojanti Amerikos ir vakarų valstybių švelniosios galios imperijai, savąja švelniosios galios koncepcija mėgina užtikrinti alternatyvą konkurencingam vakarų požiūriui ir parodyti savo išskirtinumą.⁶⁴ Todėl švelniosios galios idėjiniam pagrindui užpildyti Rusija pasitelkė konservatyvias idėjas kaip atsvarą liberaliam vakarų mąstymui ir kultūrai.⁶⁵ Rusija pabrėžia savo unikalią kultūrą, kalbą ir civilizacines vertybes, kuriomis remiantis kuriama švelniosios galios strategija, vadinama Rusišku pasauliu. Rusiško pasaulio ideologija tai vienas pagrindinių būdų Rusijai pabrėžiant bendrus istorinius ir kultūrinius ryšius plėsti savo įtaką kitose valstybėse, bei atsverti vakarų kultūrinės įtakos grėsmę tarp NVS ir kitų po sovietinių valstybių.

Sąvoka **Rusiškas pasaulis** (*rus. Русский мир*) tai geopolitinis įsivaizdavimas, tam tikras mentalinis suvokimas, kuriame skirtingi pasaulio regionai ir jų skirtingi ryšiai su Rusija gali būti sujungti permatomais ryšiais. Šios idėjos pagrindinis tikslas yra iš naujo sujungti valstybes susijusias prieš Sovietine bei Sovietine praeitimi ir konsoliduoti Rusišką pasaulį pasitelkiant rusų diasporą, bendrą istoriją, kalbą, kultūrą bei religiją.⁶⁶ Žvelgiant į Rusišką pasaulį švelniosios galios kontekste yra svarbūs trys aspektai: Rusiško pasaulio teritorija, kalba ir religija, tačiau geografinis

⁶² Leonid Karabeshkin and Alexander Sergunin, 349.

⁶³ Joseph S. Nye, „Public Diplomacy and Soft Power.“ *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 1, 2008, 100.

⁶⁴ Ten pat, 9.

⁶⁵ Maliukevičius, 79.

⁶⁶ Laruelle, 1.

aspektas yra sąlyginis, nes visa Rusiško pasaulio idėja yra transcendentinės geografinės ribos.⁶⁷ Tai reiškia, jog Rusijos pasaulis gali būti interpretuojamas nurodant į visas rusų mažumas aplink pasaulį. Tačiau nepaisant šio geografinių ribų išplėtimo, Rusiško pasaulio centrą sudaro apibrėžta geografinė erdvė, tai yra trys slavų valstybės: Rusija, Ukraina ir Baltarusija.⁶⁸ Šios valstybės yra integracinė Rusiško pasaulio šerdis. Apskritai, Rusiško pasaulio sąvokos pagrindu galima laikyti rusų kalbą, tačiau tai nereiškia, jog ši sąvoka yra sudaryta tik iš rusiškos diasporos. Tai yra tam tikra ideologinė Rusijos kultūros koncepcija ir platesnė misija pasaulyje.

Rusiško pasaulio sąvokos idėja atsirado jau 1990 metais. *Petr Shedrovitsky*, kuris prisidėjo prie sąvokos kūrimo teigė, jog „tie kurie kalba Rusiškai kasdieniame gyvenime taip pat ir mąsto rusiškai bei elgiasi kaip rusai“.⁶⁹ Toks sąvokos teritorinis neapibrėžtumas leidžia Rusijai vykdyti „tėvynainių saugojimo“ (rusakalbių ir etninių rusų) politiką, pritaikant ją platesnei užsienio valstybių gyventojų grupei, bei lanksčiai prisitaikant prie besikeičiančių sąlygų. Prezidentui V. Putinui atėjus į valdžią rusiškas pasaulis kaip ideologija, galinti paremti Rusijos švelniąją galią, buvo pradėta taikyti oficialiame lygmenyje.⁷⁰ Tačiau dar stipresnį palaikymą rusiško pasaulio koncepcija įgijo, kai prie jos kūrimo prisijungė Rusijos Stačiatikių bažnyčia. Stačiatikių bažnyčios Patriarchas Kirilas netgi pasiūlė terminą „Rusijos pasaulio šalis“ (*rus. страна русского мира*).⁷¹ Tai reiškia, jog „šalis mato save kaip dalį rusiško pasaulio, jei ji naudoja rusų kalbą, kaip tarptautinio bendravimo kalbą, palaiko Rusijos kultūrą ir išsaugo bendrą istorinę atmintį“⁷² Galima sakyti, jog Putino valdymo metais Rusiškas pasaulis peržengė geografines Rusijos ribas ir netgi pačią Rusijos etninę diasporą. 2001 metais V. Putinas teigė, jog: „Rusijos pasaulio idėja nuo neatmenamų laikų yra prasitęsusi už geografinių Rusijos ribų ir netgi toliau už Rusijos etniškumo.[...] Dešimt milijonų žmonių kalba, mąsto ir galbūt jaučiasi rusais gyvendami už Rusijos federacijos ribų“.⁷³ Išplėsta ši sąvoka įgavo instrumentinį požiūrį panaudojamą Rusijos interesų ir užsienio politikos tikslų siekimui.⁷⁴

Taigi Rusijos švelnioji galia posovietinėje erdvėje, šiuo atveju Ukrainoje, yra neatsiejama nuo Rusiško pasaulio idėjos. Ukraina turėdama galias kultūrinės ir istorines šaknis su Rusija bei didelę rusakalbių ir etninių rusų populiaciją tampa ypatingai svarbia Rusiško pasaulio dalimi bei svarbiu Rusijos užsienio politikos prioritetu. Pagrindinės Rusiško pasaulio akcentuojamos vertybės ir principai užpildo Rusijos švelniąją galią ir tampa pagrindiniu jos veikimo principu Ukrainoje.

⁶⁷ Maliukevičius, 84.

⁶⁸ Ten pat, 87.

⁶⁹ Andis Kudors, “Russian World”—Russia’s Soft Power Approach to Compatriots Policy.“ 81, 2010, 3.

⁷⁰ Maliukevičius, 83.

⁷¹ Ten pat, 83.

⁷² Ten pat, 88.

⁷³ Oficiali prezidento Vladimiro Putino kalba tėvynainių (compatriots) kongrese. Maskva, 2001 spalio 11. <<http://www.mid.ru/bl.nsf/5d5fc0348b8b2d26c3256ded0051fa20/c670ead54ea0ac3343256ae700394d00>> [2016.05.12].

⁷⁴ Maliukevičius, 84.

2.4. Teorinio pagrindo apibendrinimas ir tyrimo prielaida

Apsibrėžus pagrindines sąvokas ir teoriją, galima sakyti, jog Ukrainos atvejo analizė yra paremta pagrindiniais J. Nye švelniosios galios teorijos principais ir Rusijos švelniosios galios interpretacija. Tai reiškia, jog tyrimas yra konstruojamas pagal J. Nye teorijos rėmus, žvelgiama, kaip Rusijos agresija paveikė Rusijos švelniąją galią sprendžiant iš auditorijos reakcijos, tačiau ši reakcija matuojama ir analizuojama pasitelkiant Rusijos švelniosios galios įrankius (paremtus Rusiško pasaulio idėja ir kuriančius Rusijos įvaizdį). Teorinėje dalyje išanalizavus, kaip Rusija interpretuoja ir taiko švelniąją galią, išaiškėjo, jog Rusijos požiūris į švelniąją galią yra stipriai instrumentinis t.y., labiau pasikliaujama švelniosios galios informaciniais kanalais, nei savo vertybių patrauklumu *per se*. Todėl Rusijos švelniosios galios sėkmingam naudojimui, švelniosios galios instrumentai įgyja ypatingą reikšmę.

Pasak J. Nye švelnioji ir kietoji galios yra susiję tarpusavyje, gebėjimas derinti šias galias sukuria „protingąją“ galią, tačiau kietoji ir švelnioji galia reikalauja balanso išlaikymo tarp jų. Ukrainos konflikto metu Rusija pasitelkė kietąją galią karinės agresijos ir intervencijos forma - vykdant Krymo aneksiją ir kitus karinius veiksmus Ukrainos rytiniuose regionuose, kuriais buvo siekiama įtvirtinti Rusiško pasaulio idėją. Manoma, jog šiuo atveju Rusija neišlaikė kietosios ir švelniosios galios balanso ir jos kietosios galios naudojimas sumažino švelniąją galią Ukrainoje. Kadangi Rusijai yra labai svarbūs švelniosios galios instrumentai, todėl kietosios galios poveikis šiems instrumentams yra tiesiogiai susijęs su poveikiu Rusijos švelniajai galiai. Galima sakyti, jog neigiamas poveikis jiems, reikštų ir neigiamą poveikį jos švelniajai galiai, t.y. jos mažėjimą. Taigi remiantis švelniosios galios teorija ir Rusijos interpretacija, galima suformuoti tokią šio **darbo prielaidą**: Rusijos kietosios galios naudojimas neigiamai veikia švelniosios galios instrumentus (mažina švelniąją galią) Ukrainoje.

3. METODAS IR METODOLOGIJA

Šis tyrimas yra atvejo analizė, kadangi tiriamas Rusijos švelniosios galios pritaikymo atvejis apibrėžtoje erdvėje – Ukrainoje ir apibrėžtame laike, laikotarpyje prieš konfliktą 2013 metais ir po konflikto 2014 – 2015 metais. Šiam tyrimui atvejo analizė paranki, kadangi ji sugeba derinti įvairių tipų duomenis, tiek kiekybinius, tiek kokybinius, taip pat yra pajėgi pateikti įžvalgius atvejo aprašymus ir paaiškinimus. Atvejo analizė yra pasiduodanti interpretacijai, kuri yra reikalinga nagrinėjant atvejį gana interpretacinės švelniosios galios teorijos rėmuose. Pagrindinius kokybinius duomenis šiame tyrime sudaro įvairūs dokumentai: internetinių laikraščių straipsniai, ataskaitos, pranešimai bei kitų autorių analizės. Kiekybinius duomenis sudaro: Ukrainos visuomenės apklausos, bei kiti kiekybiniai rodikliai padedantys suprasti šį atvejį geriau. Analizės objektas yra

Rusijos švelnioji galia visoje Ukrainoje. Krymas nuo 2014 m. kovo tapęs Rusijos Federacijos dalimi į šią analizę nėra įtraukiamas dėl šiuo metu egzistuojančio objektyvių visuomenės apklausų bei kitų tyrimų trūkumo.

Neigiamo poveikio apibrėžimas

Tyrimo metodologija yra glaudžiai susijusi su teoriniu pagrindu, švelniosios ir kietosios galios sąvokomis. Šiuo tyrimu norima atsakyti į klausimą, kaip Rusijos kietoji galia paveikė švelniąją galią Ukrainoje. Kietosios galios poveikis švelniajai galiai matuojamas per poveikį Rusijos švelniosios galios įrankiams Ukrainoje. Todėl pagrindinis dėmesys analizėje yra skirtas švelniosios galios įrankiams krizės metu bei Rusijos kietosios galios didėjimui. Galima išskirti tokius kintamuosius:

Priklausomas – Rusijos švelnioji galia

Nepriklausomas – Rusijos kietoji galia (kariniai veiksmai: Krymo intervencija, karas Rytų Ukrainoje)

Ukrainos atvejo analize norima išsiaiškinti ar tikrai kietosios galios naudojimas neigiamai paveikė šiuos instrumentus, jei taip - kaip. Kadangi švelnioji galia priklauso nuo patrauklumo bei patikimumo, o Rusijos požiūris į švelniąją galią yra instrumentinis, **neigiamu poveikiu** švelniosios galios įrankiams yra laikomas šių įrankių legitimumo, legalumo ar populiarumo sumažėjimas Ukrainos visuomenės bei valdžios atžvilgiu. Kalbant švelniosios galios sąvokos ribose, bent vieno iš šių neigiamo poveikio bruožų egzistavimas riboja sėkmingą švelniosios galios įrankių veikimą ir mažina švelniąją galią apskritai. Toliau tyrimo metodologijoje yra aptariami pagrindiniai Rusijos švelniosios galios įrankiai Ukrainoje ir poveikio jiems vertinimas.

3.1. Švelniosios galios įrankiai

Ukrainos atvejo analizėje Rusijos švelniosios galios įrankiai pasirinkti vadovaujantis literatūros apžvalgoje aptartų autorių pateiktomis išvadamis ir matomomis tendencijomis. Teigiama, jog tai yra vieni pagrindinių Rusijos švelniosios galios skleidimo būdų Ukrainoje ir kitose posovietinėse valstybėse.⁷⁵ Tai Rusijos švelniosios galios įrankiai kuriais yra perduodama ir įgyvendinama Rusiško pasaulio ideologija. Išskiriami **penki pagrindiniai** Rusijos švelniosios galios įrankiai Ukrainoje:

1. Rusijos stačiatikių bažnyčia
2. Žiniasklaida
3. Tėvynainiai
4. Populiarioji kultūra (kinas, muzika, knygos)

⁷⁵ Laruelle, 9-14.

5. Viešosios diplomatijos agentūros (*Rossotrudnichestvo* ir *Rusiško pasaulio* fondas)

Rusijos stačiatikių bažnyčia (Maskvos patriarchatas)

Religija yra viena iš svarbiausių Rusiško pasaulio sudedamųjų dalių. Dažnai nuvertinama Rusijos stačiatikių bažnyčia (Maskvos patriarchatas) yra stiprus Rusijos ideologinis instrumentas tarp krikščionių stačiatikių valstybių, tokių kaip Ukraina. Kuriant Rusiško pasaulio ideologiją Rusijos stačiatikių bažnyčia prisidėjo labai stipriai, ne tik Rusijos viduje, bet ir aplinkinėse valstybėse. Kaip jau buvo minėta anksčiau, pereidama iš sovietmečio Rusijos visuomenė patyrė identiteto krizę. Šio identiteto atkūrimo procese vienu svarbiausių žaidėjų tapo Rusijos stačiatikių bažnyčia.⁷⁶ Su valdžios pagalba užpildydama identiteto vakuumą Stačiatikių bažnyčia tapo lengvai politiškai instrumentiška. Rusijos valdžiai bendradarbiavimas su stačiatikių bažnyčia tapo patogus ir šalies viduje konsoliduojant režimą ir kitose valstybėse.⁷⁷ Toks požiūris ypatingai išryškėjo V. Putino valdymo metais, kai jis Rusiško pasaulio idėją įtraukė į oficialų diskursą ir pradėjo demonstruoti glaudžius santykius su Rusijos stačiatikių bažnyčia palaikydamas jos konservatyvias idėjas ir rusiško pasaulio konsolidaciją.⁷⁸ Taip su Rusijos valdžios pagalba Maskvos patriarchatas tapo Rusijos užsienio politikos instrumentu Ukrainoje siekiant Rusiško pasaulio įgyvendinimo.⁷⁹

Rusijos stačiatikių bažnyčia turi simbolinę viršenybę virš didžiausios struktūros Ukrainos stačiatikybėje – Ukrainos stačiatikių bažnyčios Maskvos patriarchato (USB-MP). Tai yra vienintelė bažnyčia Ukrainoje, kuri pripažįstama kaip kanoninė visoje pasaulinėje stačiatikių bendruomenėje.⁸⁰ Taip pat USB - MP yra instituciškai stipriausia ir didžiausia stačiatikių bažnyčia Ukrainoje. USB-MP formaliai yra dalis Maskvos patriarchato ir ji nėra autokefalinė (vadovaujantis vyskupas turi atsakyti aukštesniam vyskupui).⁸¹ Santykiai tarp USB-MP ir Rusijos stačiatikių bažnyčios, ypatingai pastaraisiais metais, apibūdinami kaip labai glaudūs ir priklausomi nuo Rusijos. Nors USB-MP turi autonomijos statusą suteiktą Maskvos, bet ji yra tiesiogiai atskaitinga Patriarchui Kirilui ir Rusijos Ortodoksų bažnyčiai Maskvoje.⁸² Todėl dažnai yra teigiama, jog Rusijos stačiatikių bažnyčia veikia per Ukrainos Maskvos patriarchatą Ukrainoje. Be USB-MP Ukrainoje egzistuoja dar trys stačiatikių bažnyčios, kurios nėra Rusijos įtakoje. Didžiausias konkurentas Maskvos patriarchatui yra Ukrainos stačiatikių bažnyčios Kijevo patriarchatas (USB-

⁷⁶ Valery Tishkov, „The Russian People and National Identity: ways to form a civic nation.” *Russia in Global affairs*, 3, 2008, 179.

⁷⁷ Daniel P. Payne, „Spiritual Security, the Russian Orthodox Church, and the Russian Foreign Ministry: Collaborator or Cooptation?” *Journal of Church and State*, 52(4), 2010, 2.

⁷⁸ Ten pat, 5.

⁷⁹ Lada L. Roslycky, „Russia’s smart power in Crimea: sowing the seeds of trust.” *Southeast European and Black Sea Studies*, 11:3, 299-316, 2011.

⁸⁰ Foreign Policy Centre, 7.

⁸¹ Ten pat, 17.

⁸² Ten pat, 17.

KP),⁸³ kuris nuo Maskvos patriarchato skiriasi tik savo politinėmis pažiūromis, religinės praktikos išlieka tokios pačios. Kijevo patriarchatas palaiko pro ukrainietišką ir pro europietišką Ukrainos valdžios poziciją, yra nusiteikęs prieš maištininkus ir Rusijos skatinamą separatizmą, priešingai nei Maskvos patriarchatas.⁸⁴

Rusiško pasaulio koncepcija yra stipriai palaikoma Rusijos stačiatikių bažnyčios patriarcho Kirilo. Patriarchas apibūdinamas šią sąvoką įtraukia buvusias sovietų respublikas, tokias kaip Ukraina, Baltarusija, Moldova ir pabrėžia šių valstybių religinę, kultūrinę bendrystę.⁸⁵ Apskritai Rusijos stačiatikių bažnyčia nuo pat jos egzistavimo pradžios Ukrainoje užsiėmė aktyvia Ukrainos rusifikacija, kuri atsispindėjo liturginiuose tekstuose bei veikloje.⁸⁶ *Rusofilizmo* tradicijos yra matomos daugelyje Ukrainos stačiatikių bažnyčios veiklų, ypačingai tai plėtojosi prezidento Viktoro Janukovičiaus kadencijos metu.⁸⁷ Rusijos Maskvos patriarchatas veikdamas per USB-MP tapo naujuoju Rusijos federacijos švelniosios galios kanalu. Ukrainos krizės metu ši pozicija tik dar labiau sustiprėjo. Daugelis USB – MP palaikė separatistų judėjimą Kryme, Donetske ir Odesoje.⁸⁸ Tai galima pastebėti tiek tiesioginėje Maskvos patriarchato veikloje - bendradarbiavimas su kovotojais, tiek ideologijoje – Rusiško pasaulio idėjų skleidimas. Visi šie Rusijos stačiatikių bažnyčios ir USB – MP veiksmai tik pagrindžia tai, jog Rusijos stačiatikių bažnyčia yra svarbus Rusijos švelniosios galios įrankis Ukrainoje, būtinas įtraukti į šio tyrimo analizę.

Žiniasklaida

Žiniasklaida jau ilgą laiką įvairių autorių ir tyrėjų pripažįstama kaip stipri Rusijos švelniosios galios reiškimosi priemonė Ukrainoje. Žiniasklaida Rusijai yra vienas iš būdų skleisti savo Rusiško pasaulio idėjas, kultūrą, formuoti jos vartotojų požiūrį ne tik į pačią Rusiją, bet ir kaimynes šalis ar aktualius įvykius. 2013 metais Rusija savo užsienio politikos koncepcijoje paskelbė, jog yra būtina „sukurti instrumentus, kurie kurtų Rusijos įvaizdį tarp kitų šalių“⁸⁹ Siekdama šių tikslų Rusijos valdžia daug investavo į žiniasklaidos resursus, kuriais galima formuoti kitų šalių požiūrį į Rusiją. Rusijos televizijos programos dažnai yra politiškos ir kupinos iškraipytų faktų ar tiesos pateikimo per Rusijos požiūrio prizmę.⁹⁰ Todėl rusiška žiniasklaida apibūdinama ne tik kaip švelnioji galia, bet kaip Rusijos propagandos dalis.

⁸³ Ten pat, 7-8.

⁸⁴ Ten pat, 19.

⁸⁵ CCL and IPHR, *When God becomes The Weapon Persecution based on religious beliefs in the armed conflict in Eastern Ukraine.*“ *Center for Civil Liberties and International Partnership for Human Rights*, 2015, 4.

⁸⁶ Foreign Policy centre, 19.

⁸⁷ The Razumkov Centre, „Ukraine 2014: Socio - political Conflict and The Church.“ Kyiv: The Razumkov Centre, 2014, 61.

⁸⁸ CCL and IPHR , 120.

⁸⁹ Agnieszka Pikulicka-Wilczewska ir Richard Sakwa (sud.), *Ukraine and Russia: People, Politics, Propaganda and Perspectives*. Great Britain: E-International Relations, 2015, 184.

⁹⁰ Lytvinenko, 9.

Šiame tyrime į žiniasklaidos kategoriją yra įtraukiama televizija ir internetas atsižvelgiant į medių populiarumą Ukrainoje. Televizija yra akivaizdžiai dominuojanti žiniasklaidos priemonė Ukrainoje, beveik 96,8 procentai ukrainiečių žiūri televiziją dėl naujienų, bent jau kartą per savaitę.⁹¹ Antroje vietoje kaip informacijos šaltinis pagal vartojimą ir populiarumą yra internetas, šiek tiek daugiau nei 50 procentų žmonių naudojami internetu beveik kiekvieną dieną.⁹²

Tėvynainiai

Rusų kalba yra svarbus Rusijos švelniosios galios skleidimo argumentas Ukrainoje. Dar kitaip Rusijos politika vykdoma per kalbą, vadinama, „tėvynainių“ politika (*angl. compatriots*). Ši politika yra tapusi oficialiu Rusijos valdžios požiūriu į rusus, kurie gyvena už Rusijos federacijos ribų po Sovietų sąjungos žlugimo. Pagrindinis Rusijos federacijos skelbiamas tikslas yra apsaugoti užsienio šalyse gyvenančių rusakalbių ir etninių rusų kalbos teises.⁹³

Rusijos valdžia „Ruso“ reikšmę apibūdina trimis sąvokomis: *Russkiy*, kuri reiškia etninius rusus ir *Rossisskiy*, kuri reiškia Rusijos federacijos piliečius. Trečiasis terminas: *sootchestvennikii* - tėvynainiai, apima abi prieš tai aptartas kategorijas bei individus susijusius su Rusija kultūra ar šeimos istorija.⁹⁴ Pagal 1999 metų Rusijos federacijos „tėvynainių“ gyvenančių užsienyje įstatymą, šią kategoriją žmonių sudaro: „buvę SSRS piliečiai, rusai emigravę iš SSRS ar Rusijos federacijos, „tėvynainių“ palikuonys ir užsienio piliečiai, kurie priima rusišką kultūrą ir kalbą“.⁹⁵ Sprendžiant iš oficialaus apibrėžimo „tėvynainio“ sąvoka yra išplėsta tuo požiūriu, jog nesvarbu ar kitos valstybės pilietis yra rusas etniniu pagrindu, svarbu tai, kokią kalbą jis vartoja ir kokią kultūrą pripažįsta. Toks apibrėžimas Rusijai leidžia plėsti savo kultūrinę įtaką ne tik tarp etninių rusų esančių už jos valstybės ribų, bet ir tiesiog rusų kalbą ir kultūrą vartojančių žmonių.

Ukrainoje rusakalbiai sudaro 29,6 procentus, o etniniai rusai apie 17 procentų gyventojų.⁹⁶ Ukrainos etnis ir kalbinis pasiskirstymas koreliuoja su šalies geografija, daugiausiai etninių rusų rusakalbių yra rytų ir pietiniuose šalies regionuose.⁹⁷ Žinoma, šalyje egzistuoja ir dalis žmonių, kurie kalba tiek rusiškai, tiek ukrainietišškai. Tačiau turėdama tokią didelę etninių rusų ir rusakalbių populiaciją Ukraina tampa svarbiu Rusijos švelniosios galios taikiniu.

⁹¹ GALLUP Broadcasting Board of Governors, „Contemporary Media Use in Ukraine.“ 2014.<<http://www.bbg.gov/wp-content/media/2014/06/Ukraine-research-brief.pdf>>[žiūrėta 2016.05.11].

⁹² Ten pat.

⁹³ Heather A. Conley and Theodore P. Gerber, „Russian Soft Power in the 21 century.“ *Center for strategic and international studies*, 2011, Introduction(VII).<http://csis.org/files/publication/110826_Conley_RussianSoftPower_Web.pdf>[žiūrėta 2016.05.11].

⁹⁴ Zakem, Saunders and Antoun , 3-4.

⁹⁵ Conley ir Gerber, 12.

⁹⁶ Radio Free Europe Radio Liberty, „Ukrainians Who Identify As Ethnic Russians or Say Russian Is Their First Language.“ 2016.<<http://www.rferl.org/content/infographics/map-ukraine-percentage-who-identify-as-ethnic-russians-or-say-russian-is-their-first-language-/25323841.html>>[žiūrėta 2016.05.11].

⁹⁷ Ten pat.

Išskirtas tėvynainių įrankis šiek tiek skiriasi nuo kitų šioje analizėje nagrinėjamų švelniosios galios įrankių. Tai yra tam tikra Rusijos švelniosios galios tikslinė grupė Ukrainoje, kurios pritraukimas ypatingai svarbus Rusiško pasaulio koncepcijai. Šį įrankį galima vadinti persidengiančiu ta prasme, jog analizuojant beveik visus kitus įrankius yra atsižvelgiama į rusakalbių ir ukrainiečių kalbą vartojančių žmonių skirtį Ukrainoje ir jų galimus požiūrių skirtumus. Tačiau būtina išskirti atskirą tėvynainių įrankį, norint patikrinti, kaip Rusijos kietoji galia paveikė labiausiai prorusišką rusakalbių ir etninių rusų grupę. Etnolingvistinė rusų grupė Ukrainoje tai yra įrankis – terpė per kurią Rusija gali pritraukti ir paveikti Ukrainą, naudodama „tėvynainių“ kalbos ir teisių apsaugojimo argumentą.

Populiarioji kultūra

Populiariajai kultūrai šiame tyrime yra priskiriami rusiški kino filmai, knygos ir muzika. Nors kiti autoriai analizuojantys Rusijos švelniąją galią retai įtraukia populiariąją kultūrą, tačiau šioje analizėje ji pasirenkama dėl dviejų priežasčių. Pirma, J. Nye populiariąją kultūrą įvardina kaip stiprų švelniosios galios įrankį,⁹⁸ iš tiesų, per rusiškus filmus, muziką ar literatūrą Rusija netiesiogiai populiarina savo kalbą ir kultūrą Ukrainos visuomenėje. Rusijos kino filmai, muzika šlovinantys rusiško pasaulio idėją yra vienas iš būdų Rusijai formuoti Ukrainos visuomenės prioritetus bei interesus. Antroji priežastis yra ta, jog šiuo įrankiu norima pažvelgti šiek tiek plačiau į Rusijos kietosios galios poveikį švelniajai, ne tik per įrankius, kurie buvo išskirti kitų autorių, bet taip pat įtraukiant naujus galimus Rusijos veikimo būdus, šiuo atveju Rusijos populiariąją kultūrą.

Viešosios diplomatijos agentūros

Rusiško pasaulio fondas ir *Rossotrudnichestvo* tai Rusijos švelniosios galios įrankiai oficialiame lygmenyje. Šios agentūros yra Rusijos viešosios diplomatijos iniciatyvos, instrumentai, kurių sukūrimas yra Rusijos planas vystyti savo patrauklumą ir diegti vertybes tarp užsienio valstybių.⁹⁹ Rusiško pasaulio fondas yra įtrauktas į federalines Rusijos programas palaikyti rusų kalbą ir kultūrą užsienyje, jis įkurtas 2007 metais Rusijos užsienio reikalų ir švietimo ministerijų.¹⁰⁰ Pasak oficialios internetinės svetainės Rusija formuodama Rusišką pasaulį kaip globalų projektą, įgauna naujas galimybes efektyviam bendradarbiavimui su kitomis šalimis ir savo pačios vystymuisi.¹⁰¹ Šalis turinti daugiausiai Rusiško pasaulio fondo centrų (iš viso dvylika) yra Ukraina.

⁹⁸ Vera Zakem, Paul Saunders and Daniel Antoun, „Mobilizing Compatriots: Russia's Strategy, Tactics, and Influence in the Former Soviet Union.“ *CNA analysis and solutions*, 2015, 6-7.

⁹⁹ Dolinskiy

¹⁰⁰ Oksana Prilepina, „A Vision for The Future.“ *Russkiy Mir Foundation*. <<http://russkiymir.ru/en/magazines/article/144003/>>[žiūrėta 2016.05.11].

¹⁰¹ Russkiy Mir Foundation, „About Russkiy Mir foundation.“ <<http://russkiymir.ru/en/fund/index.php>>[žiūrėta 2016.05.11].

Galima teigti, jog Rusiško pasaulio fondas yra vienas pagrindinių šios ideologijos institucinių bruožų. Pagrindinis jo tikslas yra palaikyti Rusijos kalbą ir kultūrą skirtingose pasaulio dalyse, taip pat vykdyti informacijos sklaidą susijusią su modernia Rusija, formuoti teigiamą viešąją nuomonę apie Rusiją, palaikyti įvairias švietimo iniciatyvas ir bendradarbiauti su Rusijos stačiatikių bažnyčia siekiant skatinti rusų kalbą ir kultūrą.¹⁰²

Rossotrudnichestvo yra federalinė agentūra skirta NVS valstybių, tėvynainių gyvenančių užsienyje bei tarptautiniam humanitariniam bendradarbiavimui. Ši agentūra buvo įkurta 2008 metais pagal prezidento dekretą.¹⁰³ *Rossotrudnichestvo* įgyvendina projektus skirtus stiprinti tarptautinius ryšius ir kurti teigiamą Rusijos įvaizdį užsienio valstybėse. Ši agentūra siekia padėti įveikti kultūrinius barjerus, neigiamus stereotipus ir kliūtis vystant tarptautinį bendradarbiavimą su Rusija.¹⁰⁴ *Rossotrudnichestvo* yra valstybinė agentūra, kuri tiesiogiai reprezentuoja Maskvos poziciją, o štai Rusiškojo pasaulio fondas nors ir finansuojamas daugiausiai iš Rusijos biudžeto, įkūnija Rusijos pilietinę visuomenę, o ne valdžią, kadangi skirtingos organizacijos dirbančios po Rusiško pasaulio fondo „skėčiu“ gali gauti finansavimą ir iš kitų šaltinių bei turėti skirtingą poziciją.¹⁰⁵ Tačiau bet kuriuo atveju abi agentūros palaiko Rusiško pasaulio ideologiją ir vysto teigiamą požiūrį į Rusiją ir jos kultūrą Ukrainoje.

3.2. Auditorijos reakcija

Teoriniame pagrinde buvo pabrėžta, jog švelnioji galia priklauso ne tik nuo veikėjo turimų resursų: kultūros, institucijų ar vertybių, bet švelnioji galia savo resursų legitimumą įgauna santykyje su auditorija. Svarbu ar švelniosios galios auditorija šiuos resursus laiko patraukliais. Būtent todėl tiriant Rusijos kietosios galios įtaką švelniosios galios instrumentams, reikia atsižvelgti į ukrainiečių reakciją konflikto laikotarpiu. Anksčiau pateiktas neigiamo poveikio švelniosios galios įrankiams apibrėžimas yra šių įrankių legalumo, legitimumo ar populiarumo sumažėjimas. Atsižvelgiant į šį apibrėžimą, tyrime yra svarbus ne tik Ukrainos visuomenės požiūris, bet ir Ukrainos valdžios požiūris lygmuo (veiksmai kurių imasi Ukrainos valdžia prasidėjus Rusijos agresijai). Kai kurie Rusijos švelniosios galios įrankiai (rusiška žiniasklaida, populiarioji kultūra, viešosios diplomatijos agentūros) priklauso ne tik nuo to, kaip juos vertina visuomenė, bet ir nuo Ukrainos valdžios jiems suteikto legalaus statuso. Todėl švelniosios galios įrankių analizėje bus žvelgiama į Ukrainos valdžios veiksmus reaguojant į Rusijos kietosios galios naudojimą ir visuomenės požiūrį atskleidžiamą apklausomis.

¹⁰² Ten pat.

¹⁰³ Rossotrudnichestvo. <<http://www.rs.gov.ru/en/about#история>>[žiūrėta 2016.05.11].

¹⁰⁴ Ten pat.

¹⁰⁵ Laurelle, 14.

Dėl auditorijos svarbos analizuojant kietosios galios poveikį švelniajai, reikia nepamiršti Ukrainoje egzistuojančios etnolingvistinės rusų ir ukrainiečių skirties. Kaip buvo aptarta J. Nye teorijos kritikoje, dėl „patrauklumo“ ne universalumo skirtingos auditorijos, priklausomai nuo jų identiteto, gali skirtingai vertinti patrauklumą. Todėl esant galimam požiūrių skirtumui tarp šių grupių, į švelniosios galios įrankius bus žvelgiama per šių dviejų skirčių prizmę. Gali būti taip, jog šias dvi grupes Rusijos agresija paveikė skirtingai ir Rusijos švelniosios galios įrankiai išliko vis dar stiprūs tarp rusakalbių, tačiau prarado poveikį tarp ukrainiečių kalbą vartojančių grupių. Dėl tyrinėjamų apklausų sudarymo pobūdžio, ši rusakalbių ir ukrainiečių kalbą vartojančių žmonių skirtis analizėje bus atskleista pagal jų regioninį pasiskirstymą Ukrainoje. Ilgą laiką vidurio ir vakarų Ukrainoje dominuoja ukrainiečių etnolingvistinė grupė, rytų ir pietų Ukrainoje rusų etnolingvistinė grupė.¹⁰⁶ Tradiciškai remiantis įvairiais tyrimais Ukrainos rytų ir pietų regionai priskiriami „į Rusiją orientuoti Ukrainai“, o vakarų ir centro Ukraina „nacionalistinei Ukrainai“.¹⁰⁷ Toks skirstymas yra naudojamas ir šioje analizėje.

3.3. Poveikio švelniosios galios įrankiams vertinimas

Siekiant įvertinti kietosios galios poveikį kiekvienam iš pasirinktųjų švelniosios galios įrankių, atsižvelgiant į kiekvieno jų specifiką, yra naudojamos skirtingos vertinimo kategorijos, kurios yra pateikiamos žemiau esančioje 2 - oje lentelėje. Šios kategorijos yra lyginamos dviem laikotarpiais: prieš Rusijai panaudojant kietąją galią Ukrainoje (laikotarpis iki 2014 m. vasario mėnesio) ir po Rusijos kietosios galios panaudojimo. Pagal pasirinktų kategorijų pokytį arba pokyčio nebuvimą Ukrainos konflikto metu mėginama nustatyti, kaip Rusijos karinė jėga paveikė kiekvieną iš įrankių. Jei pokytis yra pastebimas, tuomet yra nustatoma ar jis teigiamas, ar neigiamas pagal neigiamo poveikio apibrėžimą. Taip pat vertinant kategorijų pokytį svarbu sutapimas laike ir kitų galimų veiksnių įvertinimas. Neigiamo pokyčio (poveikio) identifikavimas ir jokių kitų galimų veiksnių, lėmusių šį pokytį nebuvimas (išskyrus Rusijos agresiją), leidžia daryti išvadą, jog pastebimas švelniosios galios įrankių kategorijų pokytis yra Rusijos kietosios galios pasekmė. Taigi galima išskirti tokius analizės etapus kiekvieno švelniosios galios įrankio atžvilgiu:

- 1.) švelniosios galios įrankio vertinimo kategorijų prieš konfliktą ir prasidėjus konfliktui (Rusijai pradėjus naudoti karinius veiksmus) lyginimas ir analizavimas;
- 2.) pokyčio buvimo/ nebuvimo identifikavimas ir šio pokyčio pobūdžio įvertinimas;
- 3.) kitų galimų veiksnių identifikavimas;
- 4.) rezultatų apibendrinimas;

¹⁰⁶ Asya Pereltsvaig, „What is The Russian - Ukrainian Conflict all about?“ *Peninsula Jewish Community Center*, 38, 2015. <http://languagesoftheworld.info/wp-content/uploads/2015/04/PJCC_Ukraine.pdf> [žiūrėta 2016.05.11].

¹⁰⁷ Ten pat, 33.

ŠVELNIOSIOS GALIOS ĮRANKIAI	VERTINIMO KATEGORIJOS
Rusijos stačiatikių bažnyčia (Maskvos patriarchatas)	<ul style="list-style-type: none"> • Ukrainos stačiatikių bažnyčios Maskvos ir Kijevo patriarchatų parapijų skaičius • Ukrainos stačiatikių bažnyčios Maskvos ir Kijevo patriarchatams priklausančių žmonių skaičius
Tėvynainiai	<ul style="list-style-type: none"> • Ukrainiečių požiūris į Rusiją (regioninis pasiskirstymas) • Ukrainiečių požiūris į Ukrainos integraciją su Rusija ir Baltarusija (regioninis pasiskirstymas)
Žiniasklaida	<ul style="list-style-type: none"> • Pasitikėjimas rusiška ir ukrainietiška žiniasklaida • Rusiškos ir ukrainietiškos žiniasklaidos vartojimas
Populiarioji kultūra	<ul style="list-style-type: none"> • populiariosios kultūros (filmų, knygų ir muzikos) vartojimas
Viešosios diplomatijos agentūros	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Rosstrudnichestvo</i> veikimas Ukrainoje • <i>Rusiško pasaulio fondo</i> veikimas Ukrainoje Rusiškos

2 Lentelė. Švelniosios galios įrankių vertinimo kategorijos

Vertinimo kategorijų paaiškinimas

Rusijos stačiatikių bažnyčia. Bažnyčios populiarumas visuomenėje yra matuojamas parapijų bei žmonių priklausančių šiai bažnyčiai skaičiumi. Į Rusijos stačiatikių bažnyčios įrankio kategorijų vertinimą yra įtraukiamos Ukrainos Kijevo ir Maskvos patriarchato bažnyčios kadangi, kaip jau buvo minėta prieš tai, Ukrainos stačiatikių bažnyčios Maskvos patriarchatas (per kurį veikia Rusijos stačiatikių bažnyčia) nuo Kijevo patriarchato nesiskiria savo religinių praktikų esme, tačiau skiriasi politinėmis pažiūromis ir savo pozicija Rusijos bei Ukrainos konflikto atžvilgiu. Todėl, galima manyti, jog ukrainiečiai, kurie reagavo neigiamai į Rusijos agresiją, bus linkę palaikyti Kijevo patriarchatą, kuris kritikuoja Rusijos veiksmus ir pasisako už nepriklausomą Ukrainos valstybę, bei neigiamai vertins „agresorės“ valstybės bažnyčią.

Tėvynainiai. Pasirinktos vertinimo kategorijos parodo dviejų etnolingvistinių grupių skirtį Ukrainoje, siekiant suprasti prieš tai aprašytą, galimą, išsiskyrimą vertinant Rusijos veiksmus. Ši skirtis atskleidžiama per regioninį pasiskirstymą. Lentelėje pateiktomis kategorijomis, norima patikrinti, kaip kietoji galia paveikė labiausiai Rusijos švelniosios galios atžvilgiu paveikią rusakalbių auditoriją per jų požiūrį į Rusiją bei integraciją su Rusija ir Baltarusija. Sumažėjęs noras tarp rusakalbių ir etninių rusų dominuojančių regionų integruotis su Rusija bei apskritai požiūrio į ją suprastėjimas, rodytų Rusijos karinių veiksmų neigiamą poveikį „tėvynainių“ politikai, kaip švelniosios galios įrankiui.

Žiniasklaida. Kietosios galios poveikį žiniasklaidai galima nustatyti per jos vartojimo (populiarumo) ir pasitikėjimo pokytį. Manoma, jog visuomenės dalis nepalaikanti Rusijos agresyvių

veiksmų, vargu ar toliau naudosis rusiška žiniasklaida ir laikys ją patikima. Į žiniasklaidos vartojimo duomenis yra įtraukiami ir Ukrainos valdžios veiksmai, cenzūra ar kiti rusiškos žiniasklaidos ribojimo būdai galintys daryti įtaką rusiškos žiniasklaidos vartojimui. Taip pat į šias kategorijas yra įtraukiamas ukrainietiškos žiniasklaidos vartojimas ir pasitikėjimas ja, kuris reikalingas bendroms žiniasklaidos vartojimo tendencijoms nustatyti.

Populiarioji kultūra. Šio įrankio vertinimo kategorijos apima rusiškų filmų, knygų ir muzikos vartojimą (populiarumą). Į šį įrankį yra žvelgiama per visuomenės ir valdžios lygmenį, kaip rusiškos populiariosios kultūros vartojimas keičiasi santykyje su Rusijos agresija ir kaip tame pačiame santykyje su Rusijos agresija Ukrainos valdžia reaguoja į Rusijos populiariąją kultūrą, galinčią formuoti ukrainiečių požiūrį į Rusiją.

Viešosios diplomatijos agentūros. Pasirinktąją agentūrų veikimo kategorija, norima patikrinti jų galimą legalumo pokytį, t.y., žvelgiama ar šios agentūros po konflikto vis dar veikia laisvai, ar Ukrainos valdžia ėmėsi kokių nors suvaržymų jų atžvilgiu. Todėl šiam įrankiui įvertinti naudojamas tik valdžios lygmuo.

3.4. Tyrimo trūkumai

Didžiąją dalį naudojamų duomenų šiame tyrime sudaro visuomenės apklausos. Nors ir pats J. Nye tvirtina, jog apklausos yra vienas pagrindinių būdų įvertinti švelniąją galią,¹⁰⁸ svarbu pastebėti, jog visuomenės apklausos ne visada labai reprezentatyviai gali paaiškinti žmonių suvokimą apie tam tikrus reiškinius ir vykstančius procesus. Šio trūkumo bus mėginama išvengti naudojant ir kitus objektyvius duomenis, galinčius atskleisti kietosios galios poveikį švelniajai. Taip pat kyla sunkumų, dėl įvykusių teritorinių pokyčių Ukrainoje. Visi naudojami duomenys prieš konfliktą įtraukė Krymo gyventojus, tačiau po konflikto Krymas nebuvo įtraukiamas į Ukrainos visuomenės apklausas. Todėl yra tikimybė, jog lyginant duomenis prieš konfliktą ir po, egzistuoja nedidelis nesutapimas, kurio, deja, išvengti neįmanoma.

Trečiasis trūkumas yra susijęs su švelniosios galios epizodiškumu. Švelnioji galia dažnai yra išsitususi laike ir jos veiksmingumas matomas tik ilgoje laiko perspektyvoje. Ši galia priklauso nuo konteksto, tas pats veiksmas gali būti interpretuojamas skirtingai žmonių esančių kitame kontekste ir kitu laiku, todėl švelnioji galia besikeičianti per laiką ir vietą neturėtų būti matoma kaip konstanta. Dėl šios priežasties tyrimu galima nustatyti tik švelniosios galios veikimą apsibrėžtame laike, o į ateities perspektyvas žvelgti tik interpretuojant esamą padėtį.

¹⁰⁸ Nye, *The future of power*, 94.

4. UKRAINOS ATVEJO ANALIZĖ

4. 1. Rusijos ir Ukrainos konflikto kontekstas: Rusijos kietoji galia

2013 metų pabaigoje Ukrainoje prasidėję Maidano protestai, reikalaujantys Europos sąjungos integracijos bei pokyčių valdžioje ir politikoje virto Ukrainos revoliucija. Kaip atsakas Euromaidanui prasidėjo anti revoliucionierių prorusiški protestai Ukrainos Krymo regione. Vėliau šios demonstracijos išsiplėtė rytų bei pietų Ukrainos miestuose (Donetske, Luhanske, Kharkive ir Odesoje).¹⁰⁹ Rusija į besikeičiančią situaciją ir neramumus Ukrainoje sureagavo gana greitai, pasitelkdama kietosios galios priemones ji pradėjo vykdyti hibridinį karą. 2014 metų vasario mėnesį ginkluoti asmenys pradėjo skatinti prorusiškus protestus rytų regione, nors Rusija teigė, jog šie kariai nedėvintys karinių uniformų yra Ukrainos vietinės savigynos pajėgos, tačiau vėliau buvo pripažinta, jog tai buvo užsimaskavę Rusijos kariai.¹¹⁰ 2014 metais Rusija įvykdžiusi nelegalią karinę Krymo intervenciją paskelbė Krymą esantį nepriklausomu, tuomet surengė diskutuotiną referendumą ir galiausiai prijungė jį prie Rusijos Federacijos teritorijos.¹¹¹ Tačiau Rusijos karinė agresija tuo nepasibaigė, Rusijos kariai užėmė strategines pozicijas aneksuoto Krymo teritorijoje. Vėliau Rusija išdėstė karines pajėgas palei rytų Ukrainos sienas, kur ginkluoti kariai keliuose rytų Ukrainos miestuose surengė demonstracijas, užėmė Ukrainos valstybinius pastatus ir puldinėjo proukrainietiškus protestuotojus.¹¹² Vėliau pro rusiškų grupių demonstracijos Donbase išsiplėtė į ginkluotą konfliktą tarp Ukrainos valdžios ir separatistų kariuomenės save skelbiančios „Donetsko ir Luhansko liaudies respublika“.¹¹³

Ukrainos konfliktas pademonstravo, jog Rusija yra pasiryžusi vystyti ne tik švelniosios galios įrankius Ukrainoje, bet ir siekti savo tikslų kietosiomis karinės prievartos priemonėmis. Prezidentas Putinas remiantis Rusijos karine agresija Ukrainoje teigė: „Norėčiau, kad būtų aišku visiems: mūsų šalis ir toliau aktyviai gins rusų, mūsų tautiečių, teises užsienyje, naudojant visus turimus materialinius resursus, politinius ar ekonominius, remiantis tarptautine humanitarine teise ir (tėvynainių užsienyje) teise“.¹¹⁴ Taigi šio konflikto metu svarbiausiu Rusijos tikslu ir pretekstu tapo Rusiško pasaulio – rusakalbių ir etninių rusų apsaugojimas.

¹⁰⁹ European Parliament News, „Ukraine: timeline of events.“ 2016.<<http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20140203STO34645/Ukraine-timeline-of-events>>[žiūrėta 2016.05.06].

¹¹⁰Ten pat.

¹¹¹ GlobalSecurity.org, „Ukraine Crisis - Russian Military Intervention.“ 2014.<<http://www.globalsecurity.org/military/world/ukraine/politics-2014.htm>>[žiūrėta 2016.05.06].

¹¹² Ten pat.

¹¹³ European Parliament News, „Ukraine: timeline of events.“ 2016.<<http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20140203STO34645/Ukraine-timeline-of-events>>[žiūrėta 2016.05.06].

¹¹⁴ Vladimir Socor, „Putin Inflates “Russian World”.“ *Identity Eurasia Daily Monitor*, 11(120), 2014.<http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=42579#.Vxi1-jB96VM>[žiūrėta 2016.05.06].

4. 2. Švelniosios galios įrankių analizė

4.2.1. Rusijos stačiatikių bažnyčia

Prasidėjus Rusijos agresyviems veiksams Ukrainoje Rusijos stačiatikių bažnyčia ir Ukrainos Maskvos patriarchatas atsidūrė sudėtingoje situacijoje. Rusijos stačiatikių bažnyčia ir Ukrainos Maskvos patriarchatas stengėsi užimti neutralią poziciją konflikto atžvilgiu, pasmerkdami abiejų pusių agresiją ir reikalaujanti taikos.¹¹⁵ Rusijos stačiatikių bažnyčios Aukščiausiam bažnyčios konsule 2015 metų pradžioje Patriarchas Kirilas karinį konfliktą Ukrainoje pavadino pilietiniu karu. Patriarchas teigė, jog „bažnyčia nepalaiko nei vienos pusės ir palaiko taikius sprendimus.“¹¹⁶ Ukrainos Maskvos patriarchatas būdamas stipriais ryšiais susijęs su Rusijos stačiatikių bažnyčia, analogiškai išlaikė tokią pačią poziciją konflikto metu. Tačiau dauguma kitų Ukrainos bažnyčių ir religinių bendruomenių palaikė Ukrainos vieningumą ir pasmerkė Rusijos agresiją.¹¹⁷ Skirtingai, kai kurie Ukrainos stačiatikių Maskvos patriarchato dvasininkai konflikto metu netgi palaikė separatistus rytų Ukrainoje. Kai kurie Maskvos patriarchato dvasininkai Donetsko ir Luhansko regionuose laimino pro rusiškas vėliavas, užtikrino moralinį ir dvasinį palaikymą neteisėtoms ginkluotoms grupėms, kurios laužė įstatymus vykdydami Ukrainos institucijų ir pro ukrainietišku piliečių persekiojimus.¹¹⁸ Rusijos naudojama agresija bei Ukrainos Maskvos patriarchato dvasininkų lojalumas Rusijos stačiatikių bažnyčiai, išlaikant pro rusišką poziciją, neigiamai paveikė Maskvos patriarchato įvaizdį tarp Ukrainos gyventojų. Ukrainiečiai netgi prieštaravo Patriarcho Kirilo bei metropolitano Illarion vizitui Kijeve, skirtą švęsti „Rusų krikšto“ metines.¹¹⁹ Ypatingai griežtą poziciją Rusijos agresijos ir Maskvos patriarchato atžvilgiu reiškia Ukrainos Kijevo patriarchatas, palaikantis Ukrainos vieningumą, patriotines idėjas bei Ukrainos stačiatikių bažnyčių nepriklausomybę nuo Maskvos patriarchato ir Rusijos.¹²⁰

¹¹⁵ Kovalenko, 5.

¹¹⁶ Ten pat, 7.

¹¹⁷ Ten pat, 10.

¹¹⁸ The Foreign Policy Centre, „Traditional religion and political power: Examining the role of the church in Georgia, Armenia, Ukraine and Moldova.“ London: The Foreign Policy Centre, 2015, 19.

¹¹⁹ Katarzyna Chawryło, „Patriarch Kirill’s game over Ukraine.“ *OSW Commentary*, 2014. <<http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2014-08-14/patriarch-kirills-game-over-ukraine>>[žiūrėta 2016.05.06].

¹²⁰ The Foreign Policy centre, 16.

Kategorijų vertinimas

<i>Ukrainos stačiatikių Maskvos patriarchatas</i>		
Laikotarpis	Prieš konfliktą 2013 m.	Konflikto metu 2015 m.
Parapijų skaičius ¹²¹	12485	12241 ↓
Žmonių skaičius ¹²² (%)	28	20 ↓
<i>Ukrainos stačiatikių Kijevo patriarchatas</i>		
Parapijų skaičius	4536	4738 ↑
Žmonių skaičius (%)	26	38 ↑

3 lentelė

Pirmoje 3 lentelės dalyje, galime pastebėti Maskvos patriarchato ir Kijevo patriarchato parapijų skaičiaus pokytį prieš konfliktą ir Rusijai pradėjus karinį konfliktą Ukrainos rytų regione. Nuo tada kai prasidėjo konfliktas 2014 metais, apie 30 parapijų iš Maskvos patriarchato perėjo į Kijevo patriarchatą.¹²³ Šios parapijos perėjo iš įvairių Ukrainos regionų: Kijevo, Dnepropetrovko pietų Ukrainos regiono¹²⁴ bei Rivne regiono esančio vakaruose, kur Maskvos patriarchato parapijos nariai balsavo už prisijungimą prie Kijevo patriarchato, dėl to, jog dvasininkai atsisakė vykdyti memorialines mišias dėl mirusių Ukrainiečių karių kovojusių rytų Ukrainoje.¹²⁵

Pasak religinės laisvės instituto vykdomojo direktoriaus Maxim Vasin faktinis parapijų perėjimo skaičius siekia netgi ir šimtus. Šis procesas labiau neišsiplėtojo dėl kompleksinių legalių sunkumų - „daugumoje stačiatikių bažnyčios statutų yra reikalaujama, jog dvasininkai norintys išeiti iš Maskvos patriarchato jurisdikcijos, gali tai padaryti tik su vietos vyskupo pritarimu.“¹²⁶ Šiuo metu 2015 metų duomenimis Maskvos patriarchatas turi 12,515 parapijų, lyginant su Kijevo patriarchatu, kuris turi 4877. Atsižvelgiant į 2013 metų duomenis matomas didelis Maskvos patriarchato parapijų skaičiaus sumažėjimas, o štai Kijevo patriarchato parapijų skaičius išaugo. Žinoma, Maskvos patriarchatas vis dar yra daugiausiai parapijų turinti stačiatikių bažnyčia Ukrainoje, tačiau labai svarbu atsižvelgti į tai, jog parapijos neviseškai atspindi bažnyčias lankančių žmonių skaičių. Oficiali statistika įtraukia tik registruotus religinių organizacijų statusus, tokius kaip individualios parapijos. Tokiai registracijai reikia bent 10 žmonių, kurie priklausytų šiai

¹²¹ RISU, „Релігійні організації в Україні.“

2015.<<http://risu.org.ua/ua/index/resourses/statistics/ukr2015/60129/>>[žiūrėta 2016.05.06].

¹²² Mikhail Alexseev, „War and Sociopolitical Identities in Ukraine.“ *Policy Memo*, 2015, 392.<<http://www.ponarseurasia.org/memo/war-and-sociopolitical-identities-ukraine/>>[žiūrėta 2016.05.07].

¹²³ Ridna.ua, „30 парафій УПЦ (МП) перейшли до Київського патріархату.“ 2014.<<http://ridna.ua/2014/12/30-parafij-upts-mp-perejshly-do-kyjivskoho-patriarhatu/>> [žiūrėta 2016.05.06].

¹²⁴ Christian Telegraph, „Ukrainian Orthodox Church moved from Moscow Patriarchate to Kiev.“ 2014.<<http://www.christiantelegraph.com/issue25687.html>> [žiūrėta 2016.05.07].

¹²⁵ Euromaidan Press, „Ukrainian Orthodox parish leaves Moscow Patriarchate.“

2014.<<http://euromaidanpress.com/2014/08/10/ukrainian-orthodox-parish-leaves-moscow-patriarchate-over-patriotism/>>[žiūrėta 2016.05.07].

¹²⁶ Foreign Policy Centre, 17.

organizacijai.¹²⁷ Toks skaičiavimas veda į tai, jog Bažnyčia su 100 registruotų organizacijų, kurios yra lankomos 10 žmonių, pagal oficialią statistiką bus 10 kartų didesnė už tą, kuri pvz., turi 10 organizacijų bet jas lanko po 100 žmonių. Tai paaiškina, kodėl Ukrainos Kijevo patriarchatas turi didesnę skaičių tikinčiųjų ir mažiau bažnyčių.

Dėl galimo parapijų skaičiaus ir bažnyčiai priklausančių žmonių skaičiaus neatitikimo, lentelėje yra pateikiami duomenys parodantys realų ukrainiečių skaičių, kurie priklauso Maskvos patriarchatui. Nors Maskvos patriarchatas turi didesnę registruotų organizacijų skaičių ir geresnius materialius resursus, tačiau kai kurie MP tikintieji palaiko KP dėl jos aktyvios pilietinės pozicijos ir Ukrainos valdžios palaikymo dėl išitraukimo į antiteroristines operacijas.¹²⁸ 2013 metų duomenimis Ukrainos Maskvos patriarchatui priklausė 28 proc. Ukrainos gyventojų, o Ukrainos Kijevo patriarchatui 26 proc. Naujais 2015 metų duomenimis šie skaičiai gana ryškiai pasikeitė, šiuo metu Maskvos patriarchatui priklauso 20 proc., o Kijevo patriarchatui 38 proc. Ukrainos gyventojų.

Galimi veiksniai

Iš aptartų duomenų matomas aiškus Ukrainos Maskvos patriarchato parapijų ir žmonių skaičiaus sumažėjimas prasidėjus konfliktui Ukrainoje. Tačiau be Rusijos agresijos ir Maskvos patriarchato pozicijos būtina išskirti ir kitus galimus šių pokyčių veiksnius. Atsižvelgus į situacijos kontekstą nagrinėjamu laikotarpiu, galima išskirti du labiausiai tikėtinus veiksnius: bendras tikinčiųjų skaičiaus sumažėjimas Ukrainoje ir reakcija į pasikeitusį Ukrainos Maskvos patriarchato vadovą.

Pirmojo veiksnio atžvilgiu pastebimas atvirkštinis procesas, Ukrainos visuomenėje religingumas krizės metu nesumažėjo, o priešingai – išaugo, 2014 metų pabaigoje iki 76 proc. nuo 67 proc. 2013 metais.¹²⁹ Todėl šis veiksnys yra atmetamas. Antruju atveju, atsižvelgiant į vadovų pokyčius, Rusijos stačiatikių bažnyčios vadovu išliko patriarchas Kirilas, visuomet stipriai palaikęs Rusiško pasaulio idėją. Tačiau 2014 m. rugpjūčio 13 d. įvyko Ukrainos bažnyčios Maskvos patriarchato vadovo pasikeitimas. Ukrainos stačiatikių Maskvos patriarchato vadovą metropolitaną *Volodymyr Sabodan* pakeitė metropolitanas *Onufriy Berezovsky*. Svarbu paminėti, jog naujojo vadovo kadencijos metu Ukrainos Maskvos patriarchatas pradėjo laikytis šiek tiek labiau pro rusiškos pozicijos,¹³⁰ tačiau vadovu *Onufriy* buvo išrinktas jau prasidėjus Ukrainos konfliktui ir po Rusijos agresyvių veiksmų rytų Ukrainoje (po Krymo aneksijos kovo mėnesį), kai neigiami procesai Maskvos patriarchato bažnyčioje jau buvo prasidėję ir įgavę pagreitį. Todėl šio vadovo pasikeitimas negalėjo būti pagrindinis veiksnys lėmęs Maskvos patriarchato populiarumą Ukrainos

¹²⁷ Ten pat, 18-19.

¹²⁸ Ten pat, 18-19.

¹²⁹ The Razumkov Centre, „Ukraine 2014: Socio - political Conflict and The Church.“ Kyiv: The Razumkov Centre, 2014, 23.

¹³⁰ Foreign Policy Centre, 27.

visuomenėje. Tačiau, verta pastebėti, kad stipresnė prorusiška pozicija galėjo prisidėti prie aptariamo proceso vystymosi.

Galima teigti, jog Rusijos naudojama agresija ir Maskvos patriarchato pozicija kaip sustiprinantis veiksnys yra pagrindinės priežastys lėmusios Ukrainos bažnyčios Maskvos patriarchato parapijų ir tikinčiųjų skaičiaus mažėjimą. Rusijos kietosios galios politika Ukrainos atžvilgiu Maskvos patriarchatą pastatė į nepatogią padėtį, ji įstrigo tarp dvigubo lojalumo - Rusijos pozicijos ir Ukrainos gyventojų. Taip pat ypatingai svarbus aspektas, norint suprasti, kaip Maskvos patriarchato populiarumo mažėjimas susijęs su Rusijos agresija yra tai, jog aptartų kategorijų pokytis vyksta tarp Maskvos ir Kijevo patriarchatų. Parapijos pereinančios į Kijevo patriarchatą demonstruoja nepasitenkinimą Maskvos patriarchato lojalumu Rusijai ir renkasi bažnyčią, kuri kritikuoja Rusijos agresiją, siekia Ukrainos nacionalinio vieningumo ir išreiškia griežtą poziciją Rusijos stačiatikių bažnyčios atžvilgiu.

Taigi analizuojant Rusijos stačiatikių bažnyčios įrankį, abiejų kategorijų atžvilgiu (parapijų ir žmonių priklausančių bažnyčiai skaičius) pastebimas sutapimas ir pokytis laike, kitų galimų veiksnių įtaka yra atmetama arba iš dalies atmetama. Prasidėjus Rusijos kariniams veiksams matomas Ukrainos stačiatikių Maskvos patriarchato bažnyčios parapijų skaičiaus bei žmonių priklausančių šiai bažnyčiai mažėjimas. Maskvos patriarchato parapijų ir tikinčiųjų skaičiaus mažėjimas yra didelis praradimas ne tik Rusijos stačiatikių bažnyčiai, bet ir Rusijai, kadangi Rusijos stačiatikių bažnyčia prarasdama savo poziciją Ukrainoje, kenkia savo autoritetui, tokiu būdu sumažindama Rusijos religijos ir kultūrinę Rusiško pasaulio įtaką Ukrainoje.

4.2.2. Žiniasklaida

Kategorijų vertinimas

<i>Rusiška žiniasklaida</i>				
<i>Laikotarpis</i>	Prieš konfliktą 2013 m. ^{131 132}		Konflikto metu 2015 m. ¹³³	
<i>Pasitikėjimas (%)</i>	<i>Pasitiki</i>	<i>Nepasitiki</i>	<i>Pasitiki</i>	<i>Nepasitiki</i>
	45,7	40,7	7,7	83,2 ↑
<i>Ukrainietiška žiniasklaida</i>				
<i>Pasitikėjimas (%)</i>	61,9	31,5	50,2	43,6 ↑

4 lentelė. Pasitikėjimas rusiška ir ukrainietiška žiniasklaida

¹³¹ Razumkov centre, „Do you trust Russian mass media?“ 2013.

<http://www.razumkov.org.ua/eng/poll.php?poll_id=86> [žiūrėta 2016.05.07]

¹³² Razumkov centre, „Do you trust Ukrainian mass media?“ 2013.

<http://www.razumkov.org.ua/eng/poll.php?poll_id=87> [žiūrėta 2016.05.07]

¹³³ Razumkov centre, „How much do you trust the following social institutes?“, 2015. <http://www.razumkov.org.ua/eng/poll.php?poll_id=1030> [žiūrėta 2016.05.07]

Atsižvelgiant į *Razumkov tyrimų centro* duomenis, galima pastebėti ukrainiečių pasitikėjimo sumažėjimą tiek ukrainietiška, tiek rusiška žiniasklaida. Tačiau neigiamas pokytis ukrainietiškos žiniasklaidos atžvilgiu (pasitikėjimo nukritimas per 11 proc.) nėra toks ryškus kaip rusiškos žiniasklaidos atveju. Pasitikėjimas rusiška žiniasklaida prieš karinį konfliktą Ukrainoje nebuvo labai aukštas - 45,7 proc., tačiau Rusijai pradėjus karą rytų Ukrainoje pasitikinčių žmonių skaičius nukrito iki 7,7 proc. Žvelgiant į ankstesnių metų duomenų tendencijas, tai pirmas toks pasitikėjimo rusiška žiniasklaida kritimas apskritai, ankstesniais metais pasitikėjimas apytiksliai svyravo tarp 40 – 50 proc.¹³⁴ Detalizuojant konflikto laikotarpį pavaizduotą lentelėje, galima pamatyti, jog pasitikėjimas rusiška žiniasklaida patyrė staigų nuosmukį po Krymo aneksijos ir agresyvių Rusijos veiksmų, tačiau konfliktui Rytų Ukrainoje išibėgėjus pasitikėjimas tendencingai dar labiau sumažėjo - 2014 metais Rusiška televizija pasitikėjo 20 proc. Ukrainos gyventojų ir 16 proc. internetu, tačiau jau po metų pasitikėjimas ir televizija, ir internetu nukrito iki 8 proc.¹³⁵

Papildant konflikto laikotarpio duomenis, svarbu paminėti, jog pasitikėjimas rusiška žiniasklaida šiek tiek skiriasi tarp Ukrainos regionų. 2014 metų pabaigoje labiausiai nepasitikima rusiška žiniasklaida vakarų ir vidurio regionuose 85 proc. ir 83 proc. atitinkamai, mažiau nepasitikinčių buvo pietų ir rytų regionuose 76 proc. ir 61 proc. atitinkamai.¹³⁶ Nors nėra duomenų galinčių parodyti pasitikėjimo rusiška žiniasklaida regioninio pasiskirstymo prieš konfliktą, detalizuojant 2014 ir 2015 konflikto laikotarpio duomenis, galima pastebėti, jog Ukrainos pasitikėjimas šiuo laikotarpiu pasikeitė nevieningai, rytų ir pietų regionuose pasitikėjimas nors ir sumažėjo, bet išliko didesnis už vakarų ir vidurio Ukrainos regionų.

Rusiškos žiniasklaidos vartojimas: Ukrainos valdžios cenzūra

Rusiškų televizijos kanalų vartojimas Ukrainoje nukrito nuo 27 proc. 2014 m. laikotarpiu prieš Krymo aneksiją iki 8 proc. 2015 metais. Tuo pat laikotarpiu rusiškų internetinių svetainių lankymas sumažėjo nuo 21 iki 15 proc.¹³⁷ Tačiau vertinant Rusijos kietosios galios poveikį žiniasklaidos vartojimui, šiuo atveju televizijai, vartojimo sumažėjimą didžiaja dalimi paaiškina Ukrainos valdžios veiksmai, kuriais imtasi varžyti rusiškų kanalų transliaciją Ukrainoje. Vos prasidėjus konfliktui rytų Ukrainoje, Ukrainos valdžia suskubo plėtoti informacinio saugumo planus prieš Rusijos informacijos ir Rusiško pasaulio idėjų sklaidą. 2014 m. rugsėjo mėnesį Ukrainos vidaus reikalų ministras A. Avakov įsakė uždrausti 14 rusiškų televizijos kanalų transliacijas

¹³⁴ Razumkov centre „Do you trust Russian mass media?“ 2013.

<http://www.razumkov.org.ua/eng/poll.php?poll_id=86>[žiūrėta 2016.05.07].

¹³⁵ Проект у медіа, 2015.<<http://umedia.kiev.ua/english/media-research/699-ukrainians-turning-away-from-russian-media-in-2015-survey-finds.html#.VxZHotR96Ul>>[žiūrėta 2016.05.07].

¹³⁶ Kiev international institute of sociology, „Trust in social institutions and social groups.“ 2015.

<<http://kiis.com.ua/?lang=eng&cat=reports&id=579&page=2>>[žiūrėta 2016.05.07].

¹³⁷ Проект у медіа

Ukrainoje,¹³⁸ įtraukiant net tarptautinius Rusijos valdžios valdomus kanalus, tokius kaip *Rossya 1, 1 kanalas* ir *NTV*.¹³⁹ 2016 metais šis draudžiamų televizijos kanalų sąrašas papildytas dar 15 rusiškų kanalų.¹⁴⁰ Į Ukrainos valdžios sprendimą stiprinti informacijos politiką ir saugumą ukrainiečiai reaguoja gana palankiai, 2014 metų duomenimis nors ir ne dauguma, bet virš 41 proc. žmonių pritaria rusiškų kanalų transliacijos nutraukimui.¹⁴¹ Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, jog Rusijos valdžia apribojo tik rusiškų televizijos kanalų vartojimą, rusiškos internetinės svetainės išliko nesuvaržytos, tačiau jų populiarumas sumažėjo 6 procentais nuo Rusijos ir Ukrainos konflikto pradžios.

Nors matomas labai didelis rusiškos žiniasklaidos vartojimo ir pasitikėjimo nuosmukis, tačiau verta atkreipti dėmesį į Ukrainoje naudojamus socialinius tinklus. Vis dar labai didelė Ukrainos interneto vartotojų (50 proc. Ukrainos gyventojų naudoja internetą)¹⁴² naudojasi rusiškais socialiniais tinklais. Rusiškus socialinius tinklus *Vkontakte* ir *Odnoklassniki* naudoja apie 60 proc. interneto vartotojų. *Facebook* socialiniu tinklu naudojasi tik 20 proc. interneto vartotojų.¹⁴³ Žinoma, tokia situacija egzistuoja dėl to, jog interneto vartotojams nėra sukurta atitinkama ukrainietiško socialinio tinklo alternatyva. Tad nepaisant to, jog rusiška žiniasklaida prarado labai dideles ukrainiečių auditorijas ir jų pasitikėjimą, Rusija vis dar turi pranašumą Ukrainos socialiniuose tinkluose, kurį gali išnaudoti savo švelniosios galios plėtojimui.

Galimi veiksniai

Be pastebimo pokyčio ir sutapimo laike galima išskirti tris argumentus, kurie pagrindžia, jog Rusijos kietosios galios naudojimas Ukrainoje nulėmė rusiškos žiniasklaidos pasitikėjimo ir vartojimo sumažėjimą. Pirma, pasitikėjimo rusiška žiniasklaida rodikliai Ukrainoje niekada nebuvo tokie maži kaip prasidėjus karui rytų Ukrainoje. Visais metais nuo 2000 iki 2014 metų pradžios pasitikėjimas rusiška žiniasklaida buvo stabilus ir niekada nebuvo žemesnis nei 35 proc.¹⁴⁴ Antra, Ukrainos valdžios sprendimas uždrausti rusiškus kanalus buvo tiesioginis atsakas į Rusijos agresiją ir noras apsaugoti Ukrainą nuo Rusijos informacinės įtakos. Šis požiūris egzistuoja ne tik tarp Ukrainos valdžios atstovų, bet ir nemaža dalimi tarp Ukrainos gyventojų. Trečia, nagrinėjamu laikotarpiu nėra identifikuojama jokių kitų svarbių įvykių galėjusių lemti rusiškos žiniasklaidos

¹³⁸ Телекритика, „Аваков підписав наказ про спільний контроль МВС і Нацради за відключенням російських телеканалів.“ 2014. <<http://www.telekritika.ua/pravo/2014-08-19/97163>>[žiūrėta 2016.05.07].

¹³⁹ Stephen Ennis „Ukraine hits back at Russian TV onslaught.“ *BBC News*, 2014. <<http://www.bbc.com/news/world-europe-26546083>>[žiūrėta 2016.05.07].

¹⁴⁰ Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, „Із переліку іноземних програм, дозволених для ретрансляції в Україні, вилучено 15 російських телеканалів.“ <<http://nrada.gov.ua/ua/news/radanews/26494.html>>[žiūrėta 2016.05.07].

¹⁴¹ Телекритика

¹⁴² Проект у медіа

¹⁴³ Ten pat.

¹⁴⁴ Razumkov Centre, „Do you trust Russian mass media?“ 2013.

<http://www.razumkov.org.ua/eng/poll.php?poll_id=86>[žiūrėta 2016.05.07].

pokyčius. Rusijai pradėjus naudoti agresyvią kietąją galią, Ukrainos gyventojai į Rusijos žiniasklaidą pradėjo žiūrėti skeptiškai, net 42 proc. ukrainiečių tiki, jog rusiška žiniasklaida prisidėjo prie prorusiškų nuotaikų Rytų Ukrainoje ir Kryme.¹⁴⁵ Galima sakyti, jog didelė dalis Ukrainos gyventojų santykiyje su Rusijos agresyvia politika pradėjo suvokti rusišką žiniasklaidą kaip nepatikimą ir nepatrauklią.

Apibendrinus rusiškos žiniasklaidos įrankio analizę, daromos išvados, jog Rusijos naudojama kietoji politika paskatino rusiškos žiniasklaidos pasitikėjimo ir vartojimo sumažėjimą Ukrainoje. Pastebimas ir pokytis (labai žymus pasitikėjimo sumažėjimas) ir sutapimas laike. Taigi galima teigti, jog rusiška žiniasklaida labai greitai praranda Ukrainos gyventojų pasitikėjimą, vos įsižiebus konfliktui šie rodikliai sparčiai smunka žemyn ir nors pasitikėjimo lygis yra mažesnis rusakalbių teritorijose - rytų ir pietų Ukrainoje, Ukrainos valdžia imasi teisinių rusiškos žiniasklaidos ribojimų, kurie savaime sumažina jų vartojimą ir prieinamumą Ukrainos gyventojams. Nors kai kurie rusiškos žiniasklaidos būdai išlieka populiarūs (socialiniai tinklai), tačiau bendrai galima teigti, jog Rusijos kietoji galia turėjo didelį neigiamą poveikį rusiškos žiniasklaidos įrankiui visomis prasmėmis, tiek jo legalumui, tiek pasitikėjimui (legitimumui) bei populiarumui visuomenėje.

4.2.3. Tėvynainiai

Kategorijų vertinimas

<i>Požiūris į Rusiją (%)</i>				
<i>Laikotarpis</i>	<i>Prieš konfliktą 2013 m.</i> ¹⁴⁶		<i>Konflikto metu 2015 m.</i> ¹⁴⁷	
<i>Regionai:</i>	<i>Teigiamas</i>	<i>Neigiamas</i>	<i>Teigiamas</i>	<i>Neigiamas</i>
Vakarų Ukraina	66	20.2	21	65
Vidurio Ukraina	80	6.0	29	55
Pietų Ukraina	85	2.8	44	42
Rytų Ukraina	93	3.2	55	22
Visa Ukraina ^{148 149}	88	9	30	56 ↑

5 lentelė

Iš duomenų pateiktų lentelėje matoma, jog 2013 metais prieš pat Maidano revoliuciją ir Rusijos agresiją 88% procentai Ukrainiečių jautėsi pozityviai Rusijos atžvilgiu. Tačiau iki 2015

¹⁴⁵ Телекритика

¹⁴⁶ Kiev International Institute of Sociology, „Dynamics of relationships between Ukraine and Russia.“ 2013. <<http://www.kiis.com.ua/?lang=eng&cat=reports&id=157&page=2&t=10>>[žiūrėta 2016.05.08].

¹⁴⁷ Kiev International Institute of Sociology, „Changes in the attitude of ukrainians toward Russia.“ 2016. <<http://www.kiis.com.ua/?lang=eng&cat=reports&id=608&page=1&t=10>>[žiūrėta 2016.05.08].

¹⁴⁸ International Republican Institute, „Shifting Attitudes towards Russia.“ 2015. <<http://www.iri.org/resource/economist-looks-ukrainians-shifting-attitudes-towards-russia-cites-iri%E2%80%99s-ukraine-poll>> [žiūrėta 2016.05.08].

¹⁴⁹ KIIS, „Dynamics of Relationships between Ukraine and Russia.“ 2013.

<<http://www.kiis.com.ua/?lang=eng&cat=reports&id=157&page=2&t=10>> [žiūrėta 2016.05.08].

metų tik 30 proc. ukrainiečių išlaikė pozityvų požiūrį į Rusiją ir net 56 proc. Ukrainos gyventojų prasidėjus karui Rytų Ukrainoje yra nusiteikę neigiamai Rusijos atžvilgiu. Svarbu pastebėti, jog ankstesnių metų duomenimis, kurie nėra pavaizduoti lentelėje, ukrainiečių teigiamas požiūris į Rusiją nuo 2010 m. iki 2014 m. buvo gana stabilus, svyravo tarp 90 - 80 proc. Tačiau 2014 m. po Rusijos agresyvių veiksmų teigiamas požiūris į Rusiją staigiai krito žemyn.¹⁵⁰

Kaip jau buvo aptarta prieš tai, tėvynainiai ir jų kalbos teisių apsauga yra vienas pagrindinių Rusijos kietosios galios pretekstų Ukrainoje. Analizuojant etninių rusų ir rusakalbių gyvenančių Ukrainoje (tėvynainių) požiūrio pokytį į Rusiją yra norima nustatyti ar Rusijos kietosios galios panaudojimas neigiamai paveikė ir labiausiai pro rusišką Ukrainos gyventojų grupę, kuri yra pagrindinis Rusijos švelniosios galios taikyns. Kaip buvo tikėtasi lentelėje pastebimas išsiskyrimas tarp daugiau prorusiškų pietų ir rytų regionų bei pro ukrainietiškus vakarų ir vidurio Ukrainos regionų. Dar prieš Ukrainos krizę buvo matomas požiūrių išsiskyrimas, pietų ir rytų Ukraina buvo linkusios vertinti Rusiją pozityviau nei kiti regionai. Po Rusijos agresijos rytų ir pietų regionų gyventojų teigiamas požiūris į Rusiją sumažėjo beveik perpus, tačiau vis tiek išliko beveik 20 proc. labiau teigiamas nei tarp vidurio ir vakarų Ukrainos gyventojų. Taip pat matoma tendencija, jog ir prieš krizę ir po krizės rytų regionas yra labiau prorusiškas ne tik lyginant su vakarų ir vidurio regionais, bet ir pietų Ukraina (9 proc. geresnis požiūris į Rusiją). Taigi netgi po Rusijos agresijos ir karo beveik pusė pietų ir rytų Ukrainos gyventojų vertina Rusiją teigiamai.

Detalizuojant laikotarpio po Krymo aneksijos duomenis net 71,8 proc. visos Ukrainos gyventojų Rusiją laiko agresore rytų Ukrainos konflikte ir tik 8,4 proc. sako, jog Rusija nėra dalis šio konflikto.¹⁵¹ Tačiau į klausimą „ar palaikote Rusijos sprendimą siųsti savo armiją apsaugoti rusakalbius Ukrainoje“, pietuose 75 proc., rytų Ukrainoje 69 proc. gyventojų atsakė neigiamai, o vakarų ir vidurio regionuose net apie 95 proc. gyventojų atsakė neigiamai į šį klausimą. (nors vidurio regione šis skaičius mažesnis)¹⁵² Taip pat įdomias tendencijas galima pastebėti žvelgiant, kaip požiūris į šį klausimą yra pasiskirstęs tik tarp rusakalbių ir ukrainiečių kalbą vartojančių žmonių. Išaiškėja, jog 68 proc. rusakalbių nepritaria, o apie 20 proc. pritaria Rusijos sprendimui įvesti savo kariuomenę apsaugoti rusakalbius.¹⁵³ Tačiau šiame regione yra labai didelis skaičius tų, kurie neapsisprendę arba neatsakė, net 19 proc. tarp ukrainiečių kalbą vartojančių 92 proc. nepalaiko šio Rusijos sprendimo ir neapsisprendusieji sudaro vos kelis procentus. Taigi požiūris į šį klausimą atskleidžia įdomų pasiskirstymą tyrinėjant Rusijos kietosios galios poveikį tėvynainiams.

¹⁵⁰ KIIS, „Changes in the attitude of ukrainians toward Russia“, 2016.

¹⁵¹ Razumkov Centre, „How do you assess Russia’s position in the conflict in eastern Ukraine?“ 2016. <http://www.razumkov.org.ua/eng/poll.php?poll_id=1024>[žiūrėta 2016.05.08].

¹⁵² International Republican Institute, „Public Opinion Survey Residents of Ukraine.“ 2014, 5. <<http://www.iri.org/sites/default/files/2014%20April%20Survey%20of%20Residents%20of%20Ukraine,%20April%203-12,%202014.pdf>>[žiūrėta 2016.05.08].

¹⁵³ Ten pat, 7.

Nors daugelis ukrainiečių laiko Rusiją agresore Ukrainos konflikte, rytų ir pietų regionuose vidutiniškai apie 70 proc. žmonių nepritaria Rusijos sprendimui karinėmis priemonėmis saugoti rusakalbių teisių, vien tik tarp rusakalbių 20 proc. visgi pritaria šiam Rusijos sprendimui. Nors tai ir nedidelis procentas, tačiau tai rodo, jog tėvynainių auditorija yra linkus pozityviau vertinti Rusijos agresyvią kietosios galios politiką.

Kategorijų vertinimas: geopolitinė tėvynainių orientacija

Geopolitinė orientacija (%)	Regionas/metai								
	Vakarų Ukraina			Vidurio Ukraina			Pietų-rytų Ukraina		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Europinis vektorius	66,7	85,7	91,4	40,5	69,2	65,6	18,4	27,4	39,5
Sąjunga su Rusija ir Baltarusija	13,8	5,0	3,8	42,4	15,9	20,4	69,3	56,1	44,3
Neapsisprendę/Nei viena, nei kita	16,4	3,8	2,2	3,9	4,0	9,2	2,3	6,8	7,5

6 lentelė ¹⁵⁴

Kaip matoma lentelėje nuo 2013 metų stipriai pasikeitė visų Ukrainos regionų geopolitinė orientacija. Lentelėje pateikti duomenys atspindi visus Ukrainos regionus bendram palyginimui, tačiau svarbiausias lentelėje yra pietų ir rytų Ukrainos regionų požiūrio į Rusijos ir Baltarusijos sąjungą pokytis ir jo vystymasis po Rusijos agresyvių veiksmų. Pietų ir rytų Ukrainos regionai vėlgi skiriasi nuo vakarų ir vidurio Ukrainos savo pozityvesniu požiūriu į Rusiją ir integraciją su ja. Prieš konfliktą 2013 metais beveik 70 proc. šio regiono palaikė Ukrainos integraciją su Rusija ir Baltarusija, tačiau 2014 metais šis procentas nukrito per daugiau nei 10 proc., o po metų dar 10 procentų. Taip pat nuo 2013 m. iki 2015 m. beveik dvigubai išaugo skaičius tų, kurie palaiko Europinį vektorių pietų ir rytų Ukrainos regionuose ir tų kurie yra neapsisprendę, kurį vektorių palaikyti (analizuojamame tyrime Europinis vektorius įtraukia integraciją su Europos sąjunga ir NATO). Lyginant laikotarpį prieš konfliktą su 2015 metais, galima pastebėti, jog rytų - pietų regionas tapo smarkiai susiskaldęs tarp palaikančių Rusijos integraciją ir Europinį vektorių, nors prieš konfliktą šis regionas buvo gana homogeniškas savo požiūriu į integraciją su Rusija ir Baltarusija.

Galimi veiksniai

Analizuojant tėvynainių geopolitinės orientacijos pokytį 2013 – 2015 metų laikotarpiu, reikėtų išskirti bent kelis veiksnius galėjusius lemti šią situaciją. Išskiriami du svarbiausi veiksniai reikšmingi šiuo laikotarpiu: Euromaidano įvykiai bei Rusijos agresija. Pokyčius matomus Ukrainos

¹⁵⁴ С. Денбіцький Т. Любива, „Геополітичні населення орієнтація України до і після конфлікту з Росією.“ *Національна Академія наук Україна інститут соціології*, 1 (15), 2014, 146. <<http://i-soc.com.ua/files/2/2014MonitoringIST1.pdf>>[žiūrėta 2016.05.08].

visuomenėje 2013 ir 2014 metais didžiąja dalimi galima paaiškinti Maidano protestais vykusiais tarp 2013 metų lapkričio ir 2014 metų vasario mėnesių, po to kai Ukrainos vyriausybė įvykdė Europos sąjungos asociacijos pasirašymo nutraukimą.¹⁵⁵ Prasidėję gausūs protestai prieš šį sprendimą, dar labiau sukurstė provakarietiškas nuotaikas Ukrainoje. Šiuo laikotarpiu matomas ukrainiečių persiorientavimas į vakarus ir sumažėjęs noras jungtis su Rusijos ir Baltarusijos sąjunga. Tarp vakarų ir vidurio regionų matomas labai didelis šuolis vakarų integracijos palaikymo link, tarp rytų ir pietų Ukrainos regionų šis šuolis mažesnis, bet irgi pakankamai ryškus. Galima manyti, jog prasidėjusi Ukrainos krizė, Euromaidano protestai turėjo didelę įtaką Ukrainos gyventojų integracijos preferencijoms.

Tačiau 2014-2015 metais pastebimas antras sąjungos su Rusija ir Baltarusija populiarumo mažėjimo etapas. Šiame laikotarpyje pagrindinis veiksnys lėmęs dar didesnę nenorą eiti į rytus buvo Rusijos kietosios galios politika rytų Ukrainoje. Po Rusijos agresyvių veiksmų pietų ir rytų Ukrainoje noras integruotis su Rusija ir Baltarusija nukrito dar 12 proc., tiek pat kiek Euromaidano laikotarpiu, taip pat išaugo noras eiti į vakarus. Šioje analizėje paaiškėja, jog prasidėję procesai 2013 metų pabaigoje, Euromaidano protestai pakoregavo ukrainiečių geopolitinę orientaciją, žmonės daug labiau pradėjo palaikyti vakarų, o ne rytų užsienio politikos vektorius. Tačiau Rusijos agresija 2014 - 2015 metais dar labiau prisidėjo prie vykstančio proceso. Ukrainos gyventojai pradėjo nenorėti sieti savo ateities su agresorės Rusijos sąjunga. Rytų ir pietų regiono gyventojai prieš krizę stipriai palaikė sąjungą su Rusija ir Baltarusija, tačiau po Maidano įvykių ir Rusijos agresijos šis regionas suskilo per pusę, į tuos kurie palaiko rytų ir vakarų geopolitines trajektorijas. Tačiau verta pažymėti tai, jog netgi ir po kietosios Rusijos galios panaudojimo net 44,3 proc. pietų – rytų Ukrainos gyventojų palaiko integraciją su Rusija ir Baltarusija.

Taigi apibendrinat tėvynainių įrankį, galima pastebėti ryškų pokytį ir sutapimą laike abiejų kategorijų atžvilgiu (požiūris į Rusiją ir integraciją su Rusija ir Baltarusija). Išanalizavus abi kategorijas, galima sakyti, jog Rusijos agresyvi kietoji galia pridedant kaip veiksnį Euromaidano protestus, paskatinusius didesnę norą integruotis su Europa, stipriai paveikė ukrainiečių požiūrį į Rusiją ir integraciją su ja. Tačiau sutelkus dėmesį į pagrindinę šios analizės tikslinę auditoriją – tėvynainius kaip Rusijos švelniosios galios įrankį, pastebima, jog nors didelė dalis rytų ir pietų Ukrainos regionų gyventojų nususuko nuo Rusijos, tačiau lyginant su kitais Ukrainos regionais, rytų-pietų regionai vis dar išlieka daug labiau prorusiški, todėl, galima manyti ir labiau paveikūs Rusijos švelniajai galiai.

¹⁵⁵ Денбіцький іг Любива, 146.

4.2.4. Populiariosios kultūros įrankis - Ukrainos kultūrinis karas su Rusija

Prieš neramumus Ukrainoje Rusiška populiarioji kultūra užėmė didelę ir reikšmingą dalį Ukrainos populiariosios kultūros erdvėje. Ukraina buvo viena didžiausių Rusijos populiariosios kultūros rinkų, pavyzdžiui, iki 2013 metų pabaigos 70 procentų Ukrainos knygų rinkos sudarė rusiškos knygos ir ši rinka tendencingai augo.¹⁵⁶ Ypatingai ilgai Ukrainos kultūroje dominavo rusiški filmai ir televizijos serialai. Rusijos televizijos kanalai taip pat aktyviai prisidėdavo prie rusiškų televizijos serialų ir filmų transliavimo Ukrainos auditorijoms.¹⁵⁷ Tačiau po Krymo aneksijos ir prasidėjusio karo rytų Ukrainoje ilgą laiką egzistavę stiprūs kultūriniai ryšiai su Rusija buvo sutrikdyti. Tarp Ukrainos ir Rusijos prasidėjo ne tik politinis, bet ir „kultūrinis karas. Per laikotarpį nuo 2014 m. pradžios iki 2015 m. ukrainietiška produkcija televizijoje išaugo nuo 33 proc. iki 51 proc., kai tuo pat metu rusiška produkcija sumažėjo nuo 29 proc. iki 19 proc.¹⁵⁸ Galima teigti, jog šią tendenciją lėmė reakcija į Rusijos agresiją prieš Ukrainą dėl dviejų priežasčių – dalis Ukrainos visuomenės protestuodami darė spaudimą sumažinti rusiškos kultūros turinį Ukrainoje bei didžiaja dalimi prie šios tendencijos prisidėjo nauji Ukrainos valdžios informacinės erdvės apsaugos planai.

Kaip reakcija į Rusijos agresiją Ukrainos visuomenėje prasidėjo pilietinė kompanija – „nepirk rusiškų produktų“. Dalis šios kompanijos atkreipia dėmesį į kultūros sritį su šūkiu „Boikotuok rusiškus filmus“.¹⁵⁹ Šio judėjimo tikslas sumažinti Ukrainos televizijoje esantį rusišką turinį bei rusiškų kino filmų skaičių kino teatruose. Rusiškų filmų boikoto akcijas inicijavo Ukrainos pilietinis judėjimas *Vidsich* - aktyvus Ukrainos socialinis judėjimas, kuris buvo sukurtas 2010 metais kaip atsakas į Viktoro Janukovičiaus prorusišką politiką.¹⁶⁰ Rusijai įvykdžius Krymo aneksiją aktyvistai pradėjo organizuoti įvairias demonstracijas ir piketus prieš rusiškus filmus ir televizijos serialus. Pasak aktyvistų, kai kurie Rusijos filmai išaukština Rusiško pasaulio idėją, Rusijos karines pajėgas ir žemina ukrainiečius.¹⁶¹ 2014 metų balandį,

¹⁵⁶ IPR license, „In the Ukraine, the Publishing and Rights Market is Reviving.“ 2015.<<http://publishingperspectives.com/2015/03/in-the-ukraine-the-publishing-and-rights-market-is-reviving/#.Vy9AJNJ96U>> [žiūrėta 2016.05.08].

¹⁵⁷ It's Ukraine, „TV is gradually filled with Russian-speaking Ukrainian content production.“ 2015.<<http://en.reporter-ua.ru/study-tv-is-gradually-filled-with-russian-speaking-ukrainian-content-production.html>>[žiūrėta 2016.05.08].

¹⁵⁸ Ten pat.

¹⁵⁹ Media Sapiens, „Активісти започаткували ініціативу «Бойкот російського кіно».“ 2014.<http://osvita.mediasapiens.ua/tv_radio/1411981046/aktivisti_zapochatkuvali_initsiativu_bojkot_rosiyskogo_kino/>[žiūrėta 2016.05.08].

¹⁶⁰ ГР Відсіч.<<http://www.vidsich.info/>>[žiūrėta 2016.05.08].

¹⁶¹ Media Sapiens, „Активісти започаткували ініціативу «Бойкот російського кіно».“ 2014.<http://osvita.mediasapiens.ua/tv_radio/1411981046/aktivisti_zapochatkuvali_initsiativu_bojkot_rosiyskogo_kino/>[žiūrėta 2016.05.08].

keletas kino teatrų Kijeve, Lvive ir Odesoje savarankiškai paskelbė, jog jie daugiau neberodys rusiškų kino filmų.¹⁶²

Po prasidėjusių Ukrainos visuomenės protestų, rusiškos populiariosios kultūros boikotas perėjo ir į valdžios lygmenį oficialiuose informacinio saugumo planuose. 2014 m. Ukrainos prezidentas Petro Prošenka pasirašė įstatymą, pagal kurį rusiški filmai sukurti po 2014 m. buvo uždrausti Ukrainoje, po metų šis įstatymas palietė ir Rusijos aktorius. Pagal įstatymą rusų aktoriai viešai pasisakė už Rusiško pasaulio idėją ir palaikantys Rusijos veiksmus yra nepageidaujami Ukrainos kino industrijoje.¹⁶³ 2014 m. valstybinė Ukrainos kino agentūra uždraudė rusiškus serialus, skirtus Rusijos saugumo tarnyboms.¹⁶⁴ Tačiau be uždraustų rusiškų filmų sąrašo Ukrainos kultūros ministerija sudarė ir nepageidaujamų Rusijos bei užsienio aktorių, režisierių ir dainininkų sąrašą, kurie palaikė Krymo aneksiją ir prorusiškus sukilėlius rytų Ukrainoje.¹⁶⁵ Galima teigti, jog uždraudama rusiškus filmus Ukrainos valdžia pradėjo griauti taip ilgai egzistavusią bendrą kultūrinę erdvę tarp Ukrainos ir Rusijos. Apibendrinat visus įvestus apribojimus rusiškos populiariosios kultūros atžvilgiu, 2015 metų duomenimis draudžiamame sąrašė yra apie 430 rusiškų filmų ir televizijos serialų, 38 knygos¹⁶⁶ ir 83 Rusijos aktoriai, režisieriai, dainininkai bei kiti kultūros veikėjai.¹⁶⁷

Žinoma, svarbu pastebėti, jog Ukrainos valdžios ribojimai bei pilietinio judėjimo protestai prieš Rusijos populiarią kultūrą neatspindi visos Ukrainos gyventojų požiūrio. Tačiau 2014 m. *Telekritikos* sociologiniame tyrime paaiškėjo, jog apie 60,9 proc. Ukrainos gyventojų pastaruoju metu nebežiūri rusiškų televizijos serialų. Tyrėjai apibendrinami duomenis teigia, jog „Ukrainiečiai palaiko informacinės politikos stiprinimą ir yra pasiruošę palaikyti įvairias priemones, kurios galėtų sustiprinti Ukrainos saugumą“, daugiausiai per rusiškų filmų, televizijos serialų ribojimą.¹⁶⁸

Analizuojant populiariosios kultūros įrankį labai sunku parodyti objektyvų jos (filmų, knygų ir muzikos) vartojimo pokytį visoje Ukrainoje. Tačiau sutelkiant dėmesį į situacijos

¹⁶² Цензор.Нет, „Некоторые кинотеатры Киева, Львова и Одессы объявили бойкот российской кинопродукции.“ 2014. <http://censor.net.ua/news/280504/nekotorye_kinoteatry_kieva_lvova_i_odessa_obyavili_boykot_rossiyiskoyi_kinoproductsii>[žiūrėta 2016.05.08].

¹⁶³ Niles Williamson, „Ukrainian government blacklists Russian actors and musicians.“ *wsws.org*, 2015. <<https://www.wsws.org/en/articles/2015/08/10/ukra-a10.html>>[žiūrėta 2016.05.08].

¹⁶⁴ Hromadske, „В Україні не виходитимуть сім російських фільмів – Держкіно.“ 2014. <<http://www.hromadske.tv/culture/v-ukrayini-ne-vikhoditimut-sim-rosiiskikh-filmiv--/>>[žiūrėta 2016.05.08].

¹⁶⁵ RT News, „Ukraine bans all Russian movies released since 2014.“ 2016. <<https://www.rt.com/news/337728-ukraine-bans-russian-movies/>>[žiūrėta 2016.05.08].

¹⁶⁶ Державний комітет телебачення і радіомовлення України, „Перший заступник Голови Держкомтелерадіо Богдан Червак: "Антиукраїнським виданням не місце в Україні.“ 2015. <http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=121879&cat_id=117238>[žiūrėta 2016.05.08].

¹⁶⁷ Міністерство культури України, „Мінкультури публікує Перелік осіб, які створюють загрозу нацбезпеці.“ Kijevas, 2015. <http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244966871&cat_id=244966805>[žiūrėta 2016.05.08].

¹⁶⁸ *Телекритика*

kontekstą, galima pamatyti didelius ir svarbius pokyčius vykstančius bendroje Ukrainos ir Rusijos kultūrinėje erdvėje. Šie pokyčiai neabejotinai yra Ukrainos reakcija į Rusijos agresiją, todėl kitų veiksnių aiškinančių populiariosios kultūros vartojimo pokytį nėra išskiriama. Rusijos agresyvi politika Ukrainoje paskatino ne tik politinį, bet ir kultūrinį karą tarp dviejų valstybių. Neigiamas poveikis rusiškai kultūrai matomas jos legalumo, legitimumo ir populiarumo prasme. Tai liudija matomi procesai ir pačioje visuomenėje ir Ukrainos valdžioje, tarp kurių kyla nepasitenkinimas Rusijos populiariaja kultūra dėl jos skleidžiamų prorusiškų ir Rusiško pasaulio idėjų. Ukrainos valdžia ribodama rusiškų knygų, filmų ir net Rusijos menininkų skaičių, ji užkerta kelią Rusijos populiariai kultūrai toliau būti Rusijos švelniosios galios įrankiu Ukrainoje. Ilgą laiką rusiškai kultūrai buvus ukrainietiškos kultūros dalimi, šiuo metu vykstantis rusiškos populiariosios kultūros atmetimas, yra didelis smūgis Rusijos švelniajai galiai.

4.2.5. Rusijos diplomatinės agentūros

Rossotrudnichestvo

Žvelgiant į *Rossotrudnichestvo* veiklą Ukrainoje prieš ir po Rusijos agresijos svarbių skirtumų neidentifikuojama. *Rossotrudnichestvo* toliau tęsia savo veiklą Ukrainoje be jokių formalinių ar neformalių suvaržymų. Pasak šios agentūros vadovės Lubov Glebovos „*Rossotrudnichestvo* toliau dirba visu pajėgumu Ukrainoje ir tai yra vienintelė Rusijos oficiali organizacija, kuri po konflikto toliau tęsia savo veiklą“.¹⁶⁹ *Rossotrudnichestvo* agentūros ne tik kad neigiamai nepaveikė Rusijos ir Ukrainos konfliktas, tačiau šios agentūros vadovai netgi kuria naujus vystymosi planus Ukrainoje. Pasak Glebovos *Rossotrudnichestvo* planuoja atidaryti naujus skyrius Ukrainos miestuose: Kharikove, Dnipropetrovke, Odesoje bei Lvive.¹⁷⁰ Nors ir stebėtina, tačiau Rusijos agresija nepaveikė humanitarinio bendradarbiavimo sferos. Taip pat pastebima, jog Rusija po konflikto dar labiau investuoja į šios agentūros veiklą. Nepaisant ekonominių sunkumų Rusija 2014 m. pirmą kartą suteikė *Rossotrudnichestvo* lėšų atskirai „tėvynainių“ palaikymo užsienyje programai. Iš viso šiai programai buvo skirta 111,4 milijonai rublių iš kurių 57,4 milijonai skirti tik užsienio šalių „tėvynainių“ programai.¹⁷¹ Tai rodo, jog Rusija vis dar deda labai daug vilčių į *Rossotrudnichestvo* veiklą užsienio valstybėse ir yra pasiryžusi į tėvynainių programą investuoti dideles sumas pinigų nepaisant savo ekonominės padėties.

„Rusiško pasaulio“ fondas

Skirtingai nei *Rossotrudnichestvo* „rusiško pasaulio“ fondo veikla prasidėjus konfliktui Ukrainoje buvo sutrikdyta. Ukrainos valdžia ėmėsi teisinių priemonių užkertant „rusiško pasaulio“

¹⁶⁹ Россотрудничество, „Rossotrudnichestvo: the work of the RCSC in Ukraine continues in full.“ 2015. <<http://gbr.rs.gov.ru/en/node/3612>>[žiūrėta 2016.05.08].

¹⁷⁰ Sputnik International, „Humanitarian Cooperation Between Russia, Ukraine Despite Political Views.“ 2014. <<http://sputniknews.com/russia/20140927/193339839/Kosachev-Humanitarian-Cooperation-Between-Russia-Ukraine-Despite.html>>[žiūrėta 2016.05.08].

¹⁷¹ CNA, „Mobilizing Compatriots: Russia's Strategy, Tactics, and Influence in the Former Soviet Union.“ 2015, 38.

fondo veikimą Ukrainoje. Kaip skelbiama oficialioje Ukrainos švietimo ministerijos svetainėje, „Ukrainos valdžia draudžia mokytojams ir kitoms Ukrainos švietimo organizacijoms bendradarbiauti su „Rusiško pasaulio“ organizacijomis, tarp jų ir su „rusiško pasaulio“ fondu“. ¹⁷² Toks sprendimas apriboja fondo veikimą Ukrainoje, tačiau tai nėra oficialus fondo veikimo apribojimas. Šis sprendimas vis dar palieka veikimo laisvę, ypačingai ne oficialiame lygmenyje.

Apibendrinant *Russotrunichestvo* agentūros ir Rusiško pasaulio fondo veiklą prieš ir po Ukrainos krizės, ryškūs skirtumai nėra identifikuojami. *Russotrunichestvo* vis dar veikia Ukrainoje visu pajėgumu ir netgi su perspektyva plėstis kituose Ukrainos regionuose. „Rusiško pasaulio“ fondo atveju Ukrainos valdžia ėmėsi, nors ir ne labai griežtų, tačiau oficialių sankcijų mėgindama stabdyti šio fondo veiklą Ukrainoje. Žvelgiant į bendras viešosios diplomatijos agentūrų bei prieš tai atliktų švelniosios galios įrankių analizės išvadas, galima pastebėti įdomią tendenciją. Nors *Rossotrudnichestvo* toliau netrikdomai veikia Ukrainoje, o Rusija po konflikto dar labiau investuoja į jos veiklą, visi kiti aptarti Rusijos švelniosios galios įrankiai ir ukrainiečių požiūris į Rusiją labai smarkai prastėja. Galima teigti, jog Rusija išlaikė *Rossotrudnichestvo* diplomatinę agentūrą kaip švelniosios galios įrankį oficialiame lygmenyje, tačiau Ukrainos visuomenė reaguojanti į Rusijos agresyvią politiką sparčiai nusisuka nuo Rusijos švelniosios galios, todėl netgi didelės pastangos palaikyti ir finansuoti *Rossotrudnichestvo*, vargu ar pakeis, bent jau greitai metu, ukrainiečių požiūrį į Rusiją.

Švelniosios galios įrankių analizės apibendrinimas

Atlikus visas 5 Rusijos švelniosios galios įrankių analizes, galima pastebėti ryškius pokyčius prasidėjusius kaip reakcija į Rusijos naudojamą agresiją Ukrainos atžvilgiu. Daugumą iš švelniosios galios įrankių Rusijos kietoji galia paveikė neigiamai jų legalumo, legitimumo ir populiarumo visuomenėje atžvilgiu. Šis neigiamas poveikis pasireiškė valdžios ir visuomenės lygmenyse: visų pirma, Ukrainos valdžios reakcija ir sprendimas naudoti varžančią ir cenzūrinę politiką prieš Rusijos švelniosios galios įrankius Ukrainoje, kuri neišvengiamai paveikė rusiškos žiniasklaidos sklaidą, populiariąją kultūrą bei diplomatinį agentūrų („rusiško pasaulio“ fondo) veiklą. Antra, neigiamas poveikis pasireiškė visuomenės lygmenyje, pasitikėjimo rusiška žiniasklaida, Maskvos patriarchato parapijų skaičiaus ir tikinčiųjų skaičiaus mažėjimas, tėvynainių požiūrio į Rusiją ir integraciją su Rusija, Baltarusija ir Kazachstanu suprastėjimas. Tad iš atliktų analizių matomas ryškus Ukrainos visuomenės ir valdžios nuotaikų pokytis Rusijos atžvilgiu, šiai pradėjus naudoti kietosios galios politiką Ukrainoje.

¹⁷² Міністерство освіти і науки України, 2015. <<http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/06/24/minosviti-nagoloshue-osvityanam/>>[žiūrėta 2016.05.08].

IŠVADOS

Tyrimu siekta išanalizuoti Rusijos kietosios galios poveikį jos švelniajai galiai Ukrainoje. Ukrainos atvejo analizėje pasitelkiant J. Nye švelniosios galios teoriją bei Rusijos švelniosios galios interpretaciją, buvo mėginama atskleisti Rusijos kietosios galios poveikį švelniajai galiai, per Rusijos švelniosios galios instrumentus: Rusijos stačiatikių bažnyčią, žiniasklaidą, populiariąją kultūrą, tėvynainius bei Rusijos diplomatinės agentūras Ukrainoje. Įvykdžius visus išsikeltus uždavinius ir atlikus švelniosios galios įrankių analizę buvo patvirtinta pagrindinė šio darbo prielaida, jog Rusijos kietoji galia neigiamai veikia švelniosios galios įrankius Ukrainoje – mažina švelniąją galią.

J. Nye teorinis modelis iš esmės paaiškina Rusijos kietosios ir švelniosios galios žaidimo pasekmes jos galiai Ukrainos konflikto metu. Kadangi kietosios ir švelniosios galios veikimas ir šių galių tarpusavio įtaka gali būti labai įvairi, todėl nėra vieno apibrėžto modelio, kaip ji turėtų paveikti viena kitą, viskas priklauso nuo konteksto ir auditorijos reakcijos: kartais kietoji galia sustiprina švelniąją galią, bet kartais ją sumažina. Šiuo atveju pasireiškė švelniosios galios mažėjimas. Analizuojame kontekste prasidėjus neramumams Ukrainoje, Rusija ėmėsi kietosios galios politikos, kuri J. Nye prievartos resursų spektre pasireiškė fizine prievarta. Tačiau tuo pat metu veikė ir Rusijos švelniosios galios įrankiai palaikydami „rusiško pasaulio“ idėją ir Rusijos ryžtą saugoti Ukrainos rusakalbių teises. Tačiau Rusijos per daug agresyvi kietoji galia ir jos dangstymas „tėvynainių saugojimo politika“ paskatino ne tik požiūrio į Rusiją suprastėjimą apskritai, bet ir neigiamai paveikė jos turėtus švelniosios galios įrankius Ukrainoje. Beveik visų švelniosios galios įrankių kategorijų atžvilgiu buvo pastebėtas neigiamas pokytis jų legalumo, legitimumo ir populiarumo atžvilgiu, tiek Ukrainos valdžios, tiek visuomenės lygmenyje. Kadangi švelnioji galia priklauso nuo patikimumo, santykiyje su Rusijos agresija Ukrainos valdžia ir didžioji dauguma visuomenės pradėjo matyti Rusiją kaip manipulatorę, švelniosios galios įrankių patikimumas buvo sunaikintas. Svarbu, tai jog Rusija sugriovė ne tik savo tiesioginių informacinių švelniosios galios įrankių patikimumą ir patrauklumą Ukrainoje, bet ir tų, kurie ilgą laiką buvo Ukrainos kultūrinio pasaulio dalimi ir tiesiogiai nepriklausė nuo Rusijos valdžios. Matomos tendencijos rodo, jog ukrainiečiai nebenori sietis nei kultūriniais ryšiais su Rusija, nei vystyti geopolitinę integraciją. Net religijos atžvilgiu, norima turėti savo nepriklausomą stačiatikių bažnyčią, o ne Rusijos Maskvos patriarchyto valdomus dvasininkus. Taigi Rusija mėginama įtvirtinti rusiško pasaulio ribas kietosiomis priemonėmis, laimėjo Krymą, tačiau nenumanė, kaip toliau išlaikyti ir skleisti savo švelniąją galią bei konsoliduoti karinę pergalę likusioje Ukrainos dalyje.

Tačiau tyrimo metu paaiškėja, jog poveikis Rusijos švelniajai galiai nėra homogeniškas Ukrainos visuomenės atžvilgiu. Rusijos švelniosios ir kietosios galių vertinimas

priklauso nuo Ukrainos etnolingvistinės skirties. Analizė patvirtino, jog žmonės labiausiai susiję su Rusija savo kalba ir etniškumu yra linkę palankiau vertinti Rusijos kietosios galios naudojimą Ukrainoje. Net ir po Rusijos agresyvių veiksmų pastebimas požiūrių skirtumas į Rusiją tarp rytų- pietų bei vidurio ir vakarų Ukrainos regionų. Šis aspektas implikuoja du skirtingus požiūrius į poveikį Rusijos švelniajai galiai. Viena vertus Rusija prarado labai didelę savo tikslinės auditorijos dalį, matomas didelis neigiamas pokytis požiūryje į Rusiją tarp etnolingvistinės rusų grupės, kita vertus, tarp šios tikslinės auditorijos išlieka gana reikšminga žmonių dalis pietų ir rytų Ukrainos regione, kurie net Rusijos agresijos akivaizdoje vertina Rusiją ir jos švelniosios galios įrankius teigiamai.

Remiantis šiomis išvadomis, galima trumpai aptarti Rusijos švelniosios galios perspektyvas Ukrainoje. Nors švelniąją galią sunku prognozuoti, akivaizdu, jog trumpuoju laikotarpiu Rusijai atkurti Ukrainos visuomenės pasitikėjimą ir savo patrauklumą būtų labai sunku, ypač dėl oficialių Ukrainos valdžios priemonių stabdant Rusijos įtaką Ukrainoje. Tačiau tėvynainių auditorija kaip įrankis vis dar išlieka svarbiausiu ir galima sakyti, vieninteliu šansu Rusijai vystyti švelniąją galią Ukrainoje.

Ateities studijos galėtų plėtoti klausimus kylančius iš šios Ukrainos atvejo analizės. Kituose tyrimuose būtų verta ir įdomu atskleisti priežastis, kodėl Rusija visgi pasirinko naudoti kietosios galios instrumentus, kodėl užuot toliau plėtojusi švelniosios galios įrankius Rusija ryžosi naudoti agresyvią politiką. Taip pat tai atveria nišą tiriant Rusijos kietosios galios poveikį jos Rusiško pasaulio koncepcijai ne tik Ukrainoje, bet ir kitose šiam pasauliui priskiriamose valstybėse, pavyzdžiui, Rusijos švelniosios galios įrankių analizė Baltarusijoje galėtų atskleisti platesnį šio konflikto poveikį apskritai Rusiško pasaulio idėjai.

Literatūros sąrašas

- Alexseev, Mikhail, „War and Sociopolitical Identities in Ukraine.“ *Policy Memo*, 2015, 392.
- Bogomolov, Alexander ir Oleksandr Lytvynenko, „A Ghost in the Mirror: Russian Soft Power in Ukraine.” *The Chatham House*, 2012.
- CCL ir IPHR, „When God becomes The Weapon Persecution based on religious beliefs in the armed conflict in Eastern Ukraine“, *Center for Civil Liberties and International Partnership for Human Rights*, 2015.
- Chawryło, Katarzyna, „Patriarch Kirill’s game over Ukraine.“ *OSW Commentary*, 2014.<<http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2014-08-14/patriarch-kirills-game-over-ukraine>>.
- Christian Telegraph, „Ukrainian Orthodox Church moved from Moscow Patriarchate to Kiev.“ 2014.<<http://www.christiantelegraph.com/issue25687.html>>.
- Conley H. A., ir Gerber, T.P., „Russian Soft Power in the 21 century.“ *Center for strategic and international studies*, 2011, Introduction (VII).<http://csis.org/files/publication/110826_Conley_RussianSoftPower_Web.pdf>.
- Ćwiek-Karpowicz, Jarosław, „Limits to Russian Soft Power in The Post Soviet Area.” *DGAP - Analyse*, 8, 2012.
- Dahl, Robert, „The concept of Power.“ *Behavioural science*, 2, 32:3,1957, 203.
- Dolinskiy, Alexey, „How Moscow understands soft power.“ 2013.<<http://www.russia-direct.org/analysis/how-moscow-understands-soft-power>>.
- Ennis, Stephen, „Ukraine hits back at Russian TV onslaught.“ *BBC News*, 2014.<<http://www.bbc.com/news/world-europe-26546083>>.
- Euromaidan Press, „Ukrainian Orthodox parish leaves Moscow Patriarchate.“ 2014.<<http://euromaidanpress.com/2014/08/10/ukrainian-orthodox-parish-leaves-moscow-patriarchate-over-patriotism/>>.
- European Parliament News, „Ukraine: timeline of events.“ 2016.<<http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20140203STO34645/Ukraine-timeline-of-events>>.
- Feklyunina, Valentina, „Soft power and identity: Russia, Ukraine and the ‘Russian world(s)’.“ *European Journal of International Relations*, 2015.
- Fiedler, Radosław, „Hard power dismisses soft power – the United States’ relations with the Iranian Islamic Republic in the shadow of the nuclear program.“ *Adam Mickiewicz University in Poznań*, 3, 2013.
- GALLUP Broadcasting Board of Governors, „Contemporary Media Use in Ukraine.“ 2014.<<http://www.bbg.gov/wp-content/media/2014/06/Ukraine-research-brief.pdf>>.

- GlobalSecurity.org, „Ukraine Crisis - Russian Military Intervention.“ 2014.<<http://www.globalsecurity.org/military/world/ukraine/politics-2014.htm>>.
- Guzzini, Stefano, *Power, Realism and Constructivism*. New York: Routledge, 5, 2013.
- Hromadske, „В Україні не виходитимуть сім російських фільмів – Держкіно.“ 2014. <<http://www.hromadske.tv/culture/v-ukrayini-ne-vikhoditimut-sim-rosiiskikh-filmiv--/>>.
- Hudson, Victoria, „Forced to Friendship’? Russian (Mis-)Understandings of Soft Power and the Implications for Audience Attraction in Ukraine.“ *Politics: Aston University*, 35(3-4), 2015.
- International Republican Institute, „Public Opinion Survey Residents of Ukraine.“ 2014, 5.<<http://www.iri.org/sites/default/files/2014%20April%2024%20Survey%20of%20Residents%20of%20Ukraine,%20April%203-12,%202014.pdf>>.
- International Republican Institute, „Shifting Attitudes towards Russia.“ 2015.<<http://www.iri.org/resource/economist-looks-ukrainians-shifting-attitudes-towards-russia-cites-iri%E2%80%99s-ukraine-poll>>.
- IPR license, „In the Ukraine, the Publishing and Rights Market is Reviving.“ 2015<<http://publishingperspectives.com/2015/03/in-the-ukraine-the-publishing-and-rights-market-is-reviving/#.Vy9AJNJ96UI>>.
- It’s Ukraine, „TV is gradually filled with Russian-speaking Ukrainian content production.“ 2015.<<http://en.reporter-ua.ru/study-tv-is-gradually-filled-with-russian-speaking-ukrainian-content-production.html>>.
- Karabeshkin, Leonid and Alexander Sergunin, „Understanding Russia’s Soft Power Strategy.“ *Political Studies Association*, 35(3-4), 347–36, 2015.
- Kiev International Institute of Sociology, „Changes in the attitude of Ukrainians toward Russia.“ 2016.<<http://www.kiis.com.ua/?lang=eng&cat=reports&id=608&page=1&t=10>>.
- Kiev International Institute of Sociology, „Dynamics of relationships between Ukraine and Russia.“ 2013. <<http://www.kiis.com.ua/?lang=eng&cat=reports&id=157&page=2&t=10>>.
- Kiev international institute of sociology, „Trust in social institutions and social groups.“ 2015. <<http://kiis.com.ua/?lang=eng&cat=reports&id=579&page=2>>.
- KIIS, „Changes in the attitude of ukrainians toward Russia“, 2016.
- KIIS, „Dynamics of Relationships between Ukraine and Russia.“ 2013. <<http://www.kiis.com.ua/?lang=eng&cat=reports&id=157&page=2&t=10>>.
- Kiseleva, Yulia, „Russia’s Soft Power Discourse: Identity, Status and the Attraction of Power.“ *Politics*, 35(3-4), 2015, 24.
- Kudors, Andis, “Russian World”—Russia’s Soft Power Approach to Compatriots Policy.“ 81, 2010.
- Laruelle, Marlene, „The “Russian World” Russia’s Soft Power and Geopolitical Imagination.“ *Center of Global Interests*, 2015.

- Maliukevičius, Nerijus, „(Re) constructing Russian Soft Power in Post – Soviet Region.“ *Research Council of Lithuania*, 2011, 61-85.
- Mattern, J. Bially, „Why ‘soft power’ isn’t so soft: Representational force and the sociolinguistic construction of attraction in world politics.“ *Millennium -Journal of International Studies*, 33, 2005.
- Nye, Joseph S., „Propaganda Isn't the Way: Soft Power.“ *International Herald Tribune*, 2003. <http://belfercenter.ksg.harvard.edu/publication/1240/propaganda_isnt_the_way.html>.
- Nye, Joseph S., *Soft power: The Means to Success in World Politics*. United States: PublicAffairs, 2004.
- Nye, Joseph S., „The Changing Nature of World Politics.“ *The Academy of Political Science*, 1990. <<http://www.jstor.org/stable/2151022>>.
- Nye, Joseph S., *The future of power*, New York: Public Affairs, 2011.
- Nye, Joseph S., „Public Diplomacy and Soft Power.“ *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 1, 2008.
- Oficiali prezidento Vladimiro Putino kalba tėvynainių (compatriots) kongrese. Maskva, 2001 spalio 11. <<http://www.mid.ru/bl.nsf/5d5fc0348b8b2d26c3256ded0051fa20/c670ead54ea0ac3343256ae700394d00>>.
- Osipova, Yelena, „Russification“ of „Soft Power“: Transformation of a Concept.“ *The Journal of Public Diplomacy*, 5, 2014. <<http://surface.syr.edu/exchange/vol5/iss1/5>>.
- Payne, Daniel P., „Spiritual Security, the Russian Orthodox Church, and the Russian Foreign Ministry: Collaboration or Cooptation?“ *Journal of Church and State*, 52(4), 2010.
- Pereltsvaig, Asya, „What is The Russian - Ukrainian Conflict all about?“ *Peninsula Jewish Community Center*, 38, 2015.
- Petro, Nicolai N., „Russia’s Moral Framework and Why it Matters.“ 2015. <<http://www.pravoslavie.ru/english/82418.htm>>.
- Pikulicka-Wilczewska, Agnieszka ir Richard Sakwa (sud.), *Ukraine and Russia: People, Politics, Propaganda and Perspectives*. United Kingdom: E-International Relations, 2015.
- Polyakov, Leonid, „Ukraine: Bread with, or without, Freedom?“ *Latvian Institute of International Affairs*, 2015, 124-139., <http://liia.lv/site/docs/LIIA_soft_power_book_web_layout.pdf>.
- Popescu, Nicu, „Russia’s Soft Power Ambitions.“ *Center of European Policy Studies*, 115, 2006.
- Prilepina, Oksana, „A Vision for The Future.“ *Russkiy Mir Foundation*. <<http://russkiymir.ru/en/magazines/article/144003/>>.
- Radio Free Europe Radio Liberty, „Ukrainians Who Identify As Ethnic Russians or Say Russian Is Their First Language.“ 2016. <<http://www.rferl.org/content/infographics/map-ukraine-percentage-who-identify-as-ethnic-russians-or-say-russian-is-their-first-language-/25323841.html>>.

- Razumkov centre , „How much do you trust the following social institutes? „2015.<http://www.razumkov.org.ua/eng/poll.php?poll_id=1030>.
- Razumkov centre, „ Do you trust Ukrainian mass media?“ 2013. <http://www.razumkov.org.ua/eng/poll.php?poll_id=87>.
- Razumkov centre, „Do you trust Russian mass media?“ 2013. <http://www.razumkov.org.ua/eng/poll.php?poll_id=86>.
- Razumkov Centre, „How do you assess Russia’s position in the conflict in eastern Ukraine?“ 2016.<http://www.razumkov.org.ua/eng/poll.php?poll_id=1024>.
- Ridna.ua, „30 парафій УПЦ (МП) перейшли до Київського патріархату.“ 2014.<<http://ridna.ua/2014/12/30-parafij-upts-mp-perejshly-do-kyjivskoho-patriarhatu/>>.
- RISU, “Релігійні організації в Україні.”2015.<<http://risu.org.ua/ua/index/resources/statistics/ukr2015/60129/>>.
- Roslycky, Lada L., „Russia’s smart power in Crimea: sowing the seeds of trust.” *Southeast European and Black Sea Studies*, 11:3, 299-316, 2011.
- RT News, „Ukraine bans all Russian movies released since 2014.“ 2016.<<https://www.rt.com/news/337728-ukraine-bans-russian-movies/>>.
- Ruskiy Mir Foundation, „About Ruskiy Mir foundation.“<<http://ruskiymir.ru/en/fund/index.php>>. Rossotrudnichestvo.<<http://www.rs.gov.ru/en/about#история>>.
- Simons, Greg, „Perception of Russia’s soft power and influence in the Baltic States.“ *Public Relations Review*, 1, 2015.
- Socor, Vladimir, „Putin Inflates “Russian World”.“*Identity Eurasia Daily Monitor*,11(120), 2014.<http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=42579#.Vxi1-jB96VM>.
- Sputnik International, „Humanitarian Cooperation Between Russia, Ukraine Despite Political Views.“ 2014.<<http://sputniknews.com/russia/20140927/193339839/Kosachev-Humanitarian-Cooperation-Between-Russia-Ukraine-Despite.html>>.
- Tafuro, Eleonora, „Fatal attraction? Russia’s soft power in its neighbourhood.“ *Policy Brief*, 181, 2014.
- The Foreign Policy Centre, „Traditional religion and political power: Examining the role of the church in Georgia, Armenia, Ukraine and Moldova.“ *The Foreign Policy Centre*, 2015, 19.
- The Razumkov Centre, „Ukraine 2014: Socio - political Conflict and The Church.“ Kyiv: The Razumkov Centre, 2014, 23.
- Tishkov, Valery, „The Russian People and National Identity: ways to form a civic nation. ” *Russia in Global affairs*, 3, 2008, 179.
- Williamson, Niles, „Ukrainian government blacklists Russian actors and musicians.“ *wsws.org*, 2015.<<https://www.wsws.org/en/articles/2015/08/10/ukra-a10.html>>.

Wilson, Ernest J., „Hard Power, Soft Power, Smart Power.“ *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 2008.

Winnerstig, Mike, „Tools of Destabilization: Russian Soft Power and Non-military Influence in the Baltic Sates.“ *FOI*, FOI-R--3990—SE, 2014.

Zakem, Vera, Paul Saunders ir Daniel Antoun, „Mobilizing Compatriots: Russia's Strategy, Tactics, and Influence in the Former Soviet Union.“ *CNA analysis and solutions*, 2015, 6-7.

ГР Відсіч.<<http://www.vidsich.info/>>.

Денбіцький С., Т. Любива, „Геополітичні наслідки орієнтація України до і після конфлікту з Росією.“ *Національна Академія наук України інститут соціології*, 1 (15), 2014.

Державний комітет телебачення і радіомовлення України, „Перший заступник Голови Держкомтелерадіо Богдан Червак: “Антиукраїнським виданням не місце в Україні.“ 2015.<http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=121879&cat_id=117238>.

Міністерство культури України, „Мінкультури публікує Перелік осіб, які створюють загрозу нацбезпеці” Київ, 2015.
<http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244966871&cat_id=244966805>.

Media Sapiens, „Активісти започаткували ініціативу «Бойкот російського кіно».“ 2014.<http://osvita.mediasapiens.ua/tv_radio/1411981046/aktivisti_zapochatkuvali_initsiativu_boykot_rosiyskogo_kino/>.

Міністерство освіти і науки України, 2015.<<http://mon.gov.ua/usi-novini/novini/2015/06/24/minosviti-nagoloshue-osvityanam/>>.

Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, „Із переліку іноземних програм, дозволених для ретрансляції в Україні, вилучено 15 російських телеканалів.“ <<http://nrada.gov.ua/ua/news/radanews/26494.html>>.

Проект у медіа, 2015.<<http://umedia.kiev.ua/english/media-research/699-ukrainians-turning-away-from-russian-media-in-2015-survey-finds.html#.VxZHotR96Ul>>.

Росотрудничество, „Rossotrudnichestvo: the work of the RCSC in Ukraine continues in full.“ 2015.<<http://gbr.rs.gov.ru/en/node/3612>>.

Телекритика, „Аваков підписав наказ про спільний контроль МВС і Нацради за відключенням російських телеканалів.“ 2014.<<http://www.telekritika.ua/pravo/2014-08-19/97163>>.

Summary

The concept of soft power, introduced by Joseph S. Nye in 1990's, has become a popular and powerful tool for countries engaging in today's world politics. The principle of using such a power is to pursue the interests of the country through attraction rather than coercion of other countries. Russia also started implementing its soft power strategies after dissolution of Soviet Union. The concept of "Russian world" was introduced, which emphasizes the common values, culture and history of post-soviet states and Russia, particularly Ukraine. However, recent events in Ukraine have shown that Russia is ready to act in Ukraine not only by soft means, but is determined to play the game with both: hard military and soft powers. Russia's usage of hard power might have had a negative impact to its soft power capabilities in Ukraine in 2014-2016. Therefore the aim of this study is to evaluate this impact, by identifying the most important Russia's soft power tools and determining how they were affected.

Theoretical background of the study is based on Joseph S. Nye soft power theory and its interaction with hard power. Russia's understanding of the soft power is also provided, which marginally differs from that of Nye's. It is argued that Russia's interpretation of soft power is strongly instrumentalist, it means that Russia is paying more attention to its work with soft power instruments and information, than "attraction" of itself. Therefore by looking at Russia's tools of soft power we can get an insight about its soft power. Study identifies five the most important Russia's soft power tools in Ukraine: Russian orthodox church, mass media, compatriots, popular culture and public diplomacy agencies: *Rossotrudnichestvo* and *Russkiy mir* foundation. These soft power instruments are examined by using public surveys and various qualitative data.

Analysis confirmed the presumption that Russia's usage of the hard power negatively impacts soft power tools. Russia's intervention, with the pretext of „protecting compatriots and Russian world“, diminishes legitimation, legacy and popularity of almost all examined soft power tools in both government and Ukraine public level. In relation to Russian aggression majority of Ukrainians started to see Russia as manipulator and the credibility of soft power tools was destroyed. Tendencies showed that Ukrainians do not want to be related with Russia neither politically nor culturally. However, interesting aspect was found in accordance to compatriot tool. This study shows that Russia's soft power was impacted not homogeneously across Ukraine - Russia's soft power partly depends on Ukraine ethnolinguistic cleavage. People that are mostly related with Russia's ethnicity and use Russian language are tend to have more positive attitude towards Russia even after its aggression in the east Ukraine. According to regions Ukraine east and south are more pro - Russian. These aspects reveal that even though small audiences that are still prone to Russia's soft power exists, the majority of Ukrainians now do not find Russia an attractive country. Even if Russia won Crimea, it lost hearts and minds of the rest of Ukraine.

This Ukraine case analysis provides some new questions and insights for the future studies. Further question could be asked: why did Russia choose to use the most critical way of power, instead of trying to continue developing its soft power tools in Ukraine. Furthermore it would be very interesting to evaluate the impact of Russia's and Ukraine conflict to the whole Russian world ideology: how countries that are an integral part of the Russian world, for example Belarus, reacted to the Russia's decision to integrate the Russian world by hard means.